

ליקוטי

מזהר"ן

מבואר

חברותא

ללימוד בעיון

תדעו כשיבא משיח צדקינו יווסדו עוד ישיבות שילמדו בהם ספרי רבינו ז"ל
דברי מוהרנ"ת זצ"ל (שישיק היא תש"ז)

ליקוטי מוהר"ן

מבואר

חזרותא

ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון – ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות החלק השני – ההערות, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא ותירוץ.^א ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חזרותא, כי הכוונה להיות עזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חדושים.

והשלישי – היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד. ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה. ההקדמה – בנויה על מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרוזת כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי' "הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרוז את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לבד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ, השייך למכון אבן שתייה ועדיין לא נדפס.

הערות אפשר להפנות למייל lezavotlaze@gmail.com

^א היכן שנזכר הריצ"ח הכוונה להרה"ג רבי יוסף צבי חשין שליט"א. (הריצ"ח כה 23) פירוש שהוא ביאור שאמר בתורה כה בדקה ה23. (הריצ"ח במדבר תשנ"ד) הפירוש שהוא ביאור שאמר בשיעור על הזוהר פיקודי שנאמר בשנת תשנ"ד פ' במדבר. הרבה יסודות וביאורים ששמעתי ממנו הבאתי ולא כולם ציינתי מחשש שלא לזה היתה כוונתו ובחלקם ציינתי שדברי הם ע"פ" מה ששמעתי ממנו דאוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, והוא רחום יכפר עוני.

הודעה

כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד, כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנו והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שצויה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהרנ"ת הנוקבים שכל מה שמקבל מרבו צריך לידע שעדין אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, כי מאד עמקו מחשבותיו, כי דבריו הם כמעין הנובע והם פחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריכין בכל פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחזור ולשאב מהם עצות נפלאות באופן שיוכל להציל את עצמו משטף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שעדין אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכי. רק כמה שהרשה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו ויתברך פני מדרגתו, אבל עצם תורתו ואפילו שיוחתי הקדושות אי אפשר להשיג בשום אופן וכמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, הרבה למדתי מרבותי ולא חסרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשוט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולערוך קישויות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלומד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעיינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חרושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמול ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלא ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

התנצלות

אמנם מעט בברסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכיו"ב תארי כבוד וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הוהרת רבינו בתורה כאות ה' שאין לדרוש לרבים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה, ואע"פ שהוזהר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חרושיו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם. אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבוה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין **מהרש"א** ב"ב י: שעל זה אחז"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו **ובספר חסידים** אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גזול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתיב (משלי ה טז) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שביאור **ברית עולם להחיד"א** שם. הוסיף בשם ספר **לב אריה** שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שביט המקדש קיים כשאדם מקריב קרבן מתכפר לו וכשאדם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו וזה לו במקום קרבן. ובוה פי' הרב הנ"ל את הכתוב וזכר ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת או אמרת הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן. עוד עי"ש בשם ספר **רבינו אפרים** על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב משם **רבי אליעזר מגרמיזא** ז"ל שכל מי שמגלין לו רוי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל. ועיין **שפתי בהן** למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בזה"ל "ניתנה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה. ועיין בספר **מחשבות חרוץ** לר' **צדוק הכהן** אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל.

עוד עיין בספר **קהילות יעקב** ז"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל. לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חרושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו. ואע"פ שהרמב"ם מוהיר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרבים יחזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבודאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועיני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דא"ל"כ לא שבקת די. ומסתמא גם הוהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והוהרתם היא בכל עניין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד עניין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין **ספר חסידים** שסו שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מי' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד עי"ש סימן פד שמנכין לו מזכותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציון שמם ונ"ל הטעם או שצויין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יציינו שמם לא ינהגו כבוד ראש בדבריהם.

לעורר על חשיבות העיון בתורה של רבינו

עיין **חיי מוהר"ן** סימן שמו שאמר שטוב לקבוע לעצמו שני שעורים ללמוד ספריי הקדושים, שעור אחד פשוט ללמוד במהירות הרבה מאד כדי שיהיה שגור בעל-פה, ושעור אחד ללמוד בעיון גדול. כי יש עמקות גדול ונפלא בספריי. ועיין במקום אחר מזה מענין עצם העמקות הגדול שיש בתורתו הקדושה והנזקף מאד עד אין סוף ואין תכלית:

ועיין **תורה קה תנינא** שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרדורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיין ככבי אור חכמה ובינה אות לו לבאר דברי רבינו בסוף תורה בה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנחחדשה כנגד התורה של רבינו ולפי"ו דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיין **ח"מ סימן תקבא** - שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיין **באה"ל נד אות ד'** - שהכוונה בעיקר לתורה נד שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהרנ"ת מדמה וך וברור. ועי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן יזכה. (ויכזי ההתכללות בתורתו עיין בסוף תורה פו תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיין באותו מאמר ולזכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה בעבודה"ש)

ועיין **תורה ח' תנינא אות ז'** שעיקר האמונה תלויה בברור המדמה ועי"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיין **תורה עב תנינא** שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו וזוכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו. ועיין בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כז שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיין **ככבי אור שיחות וספורים אות מג** הובא בחכמה ותבונה סימן ב' אות טו- שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותענין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותענין בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"י.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורתו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקוטי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"י צריך וזירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאותם אלה שמכונים כפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח), נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מו תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא משיל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן אמר בככבי אור שרק עשרת אלפים שנה אחרי התחיה אולי יבין קצת בספר, פשוט שכל כוונתו להבין כפי שהבין זאת רבינו דהיינו את כל עומק דברי רבינו וזה ודאי לא שייך לנו.

מי שיש לו קצת הרגשה בלקוטי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים. ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמובן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.

חברותא
ללימוד עיון
בספה"ק
ליקוטי מוהר"ן

דף קג: קד.

תורה קמב

משלי כה (כב) כי נְהַלְמִים אִתָּה הַמָּה עַל רֵאשׁוֹ וַיִּקְרָא יִשְׁעֵם לָךְ:

תורה קלו תהלים קיט (נז) חֲלָקִי יִקְרָא אֶמְרָתִי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ: אִיבֹב לֹא (ב) וְיָמָּה חֲלָק אֱלֹהִים מִקְּצֵל וְנִחַלְתָּ שְׂרֵי מִקְּרָמִים:

תורה קלח תהלים כז (ח) לָךְ אֲמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת פְּנֵיךְ יִקְרָא אֲבָבְשׁ:

תהלים עג (כז) פָּקֵה שְׂאֵרֵי יִלְבְּבֵי צֹרֵר לִבִּי וְחֲלָקִי אֱלֹהִים לְעֹלָם:

תהלים כד (ד) נִקֵּי כַפַּי וְכִי לִבִּי אֲשֶׁר לֹא נִשְׂאָה לְשׁוֹא נִשְׁפֵּי וְלֹא נִשְׁפַּע לְמַרְמָה: תהילים קט (כב) כִּי עֲנִי וְאֲבִיּוֹן אֲנִי וְלִבִּי חֲלָל דְּקָרְבִי:

תורה קלט תהלים פה (יד) בְּקֶלֶךְ לִפְנֵי וְנִלְכְּפִי וְשֵׁם לְדָרְךָ פְּעַמִּי: משלי ה (ח) רִגְלֶיךָ יִרְדּוּ בְּרֵזֶה מִתְּשׁוּבָה שְׂאוֹל צִדְיָהּ יִתְמַכֵּן: ישעיה נח (יג) אִם תִּשׁוּב יִשְׁעֵיךָ נָח וְרִגְלֶיךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בְּיוֹם קָרְשֵׁי וְקִרְאָתָה לְשֵׁבֶת עֲגֵב לְקִדּוֹשׁ יְהוָה מִכְבָּד וְכִבְדוֹת מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֲפָצֶךָ וְדַבַּר דְּבָרֶיךָ: תהילים קיט (קעב) מִעַן לִשְׁוִי אֶמְרָתְךָ כִּי כָל מִצְוֹתֶיךָ קָדְשִׁי:

תורה קמ איוב לו (ו) בְּיַד כָּל אִדָּם יִתְחַוֶּה לְעֵדֶיךָ כָּל אֲנָשִׁי מַעֲשֵׂהוּ: קהלת יב (יג) סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים יִדָּא וְאֵת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הַקָּדָם:

תורה קמא דברים נבבים ל (ו) וְעַל יוֹתֵה אֱלֹהֵיךָ אֵת לִבְבְּךָ וְאֵת לִבְבֵי דְבָרֵי וְעַתָּה אֵת יוֹתֵה אֱלֹהֵיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לַעֲשׂוֹת חֲדָי:

להיות שחבירו יחזור בו ולא יהי' שוב מהלוקת, או שיהי' לו מפלה. כי יוכל להיות שגחלים אתה חותה על ראשו [א] בזה שאתה מעלהו לכף זכות. וזהו הוי דן את כל אדם לכף זכות, דן דייקא, כי הוא בחי' דין ומשפט ממש. כי ידוע שקודם שעולין לאיזה מדריגה, דנין את האדם [ב]. וע"כ בזה שאתה דן אותו לכף זכות, ואתה מעלהו למדריגה יותר גבוה, דנין אותו, וכפי שיצא המשפט כן יקום [ג]:

קלז [ד] (תהלים קיט) **ח' אמרתי לשמור דבריך. היינו שהחלק אלקי ממעל [ה] שיש לי, אומר לי ומלמד אותי לשמור דבריך:**

קלח [ו] (שם כז) **לך אמר לבי בקשו פני פרש"י בשליחותך.**

כי עיקר האלקות בלב, כמ"ש (שם עג) **צור לבבי כמבואר אצלנו כמ"א [ז]. ומו שהוא בר לבב [ח] בבחי' ולבי הלל בקרבי (שם קט),** יוכל לידע עתידות ע"י מה שהלב אומר לו שהוא דברי ה' ממש. וזהו לך אמר לבי בקשו פני לך בשליחותך כנ"ל. כי מה שהלב אומר הם דברי ה' ממש כנ"ל והבן:

קלט [ט] (תהלים פה) **צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.**

כי יקרא דשבתא הוא, כי בחול שיש שלימת החיצונים, כשאדם עושה מצוה, אזי יונקת הקליפה מהרגלין של המצוה כי כל מצוה היא קומה שלימה. ואזי אין להמצוה ההוא בחי' רגלין לעלות בהם ולילך לפני הקב"ה. כי הקליפ' לקחה הרגלין מן (בבחי' [י] רגלי יורדות מות). וכשבת שבת ונתבטל שלימת החיצונים, אזי עולים הרגלין מהמצוה שהיו בתוך החיצונים בחול שינקו מהם, ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקב"ה. וזהו (ישע"י נח) **אם תשיב משבת רגליך שע"י שבת תשיב ותחזור הרגלין להוציאם מבין החיצונים.** ואזי עולה המצוה והולכת לפני הקב"ה, והקב"ה משתעשע בה אף אם נעשית ע"י קמן שבקמנים, ובלי כוונה ושלימות הראוי להמצוה, עכ"ז יש לקב"ה תענוג גדול מהמצוה. כמו האב שיש לו תענוג גדול כשכבנו מתחיל להלוך, אף שאינו הולך כראוי, עכ"ז משתעשע מאד ממנו, כך הקב"ה משתעשע מאד מכל א' מישראל כשעושה מצוה. והנה ההולך במדבר במקום שאין דרך אינו יכול לעשות דרך כבושה ע"י פעמי רגליו, כ"א כשילך הרבה. והמצוה נקראים צדק, כמ"ש (תהלים קיט) **כל מצותיך צדק.** וזהו [יא] **לדרך פעמיו** הקב"ה עושה מפעמי רגליו, דרך, שהוא נאמר על דרך שהוא כבושה לרבים. כי מחמת גודל התענוגים והשעשועים שיש להקב"ה מהמצוה, עושה מפעמי רגליו דרך כבושה. וזהו **וישם לדרך פעמיו.** [יב] (ע' ענין זה לקמן וס' רע"ז באריכות):

קמו [יג] (איוב לו) **ביד כל אדם יתתום לדעת כל אנשי מעשיהו.** כי הצדיק בעצמו א"א להשיגו [יד], כי אין בו שום תפיסה, כי הוא למעלה משכלו [טז]. רק ע"י אנשיו המקורבין אליו יוכל להבין מעלת הצדיק. כי ע"י שרואין אנשיו שהם אנשי מעשה יראים ושלימים, ובהם יש להם תפיסה והשגה, כי העולם אינם רחוקים עדיין מזה כ"כ כמו מהצדיק בעצמו, על כן מי שרוצה האמת, אפשר לו לידע מעלת הצדיק על ידי

אנשיו. וזהו כמו משל החותם, שהכתב החקוק עליו א"א לקרותו, מחמת שהאותיות בהיפך. רק ע"י שמכין ומציירין החותם על שעוה, רואים האותיות והציורים החקוקים על החותם, ומבינים כתב החותם. וזהו **וביד כל אדם יתתום הצדיק נקרא כל אדם, כמ"ש (קהלת יב) כי זה כל האדם [טז].** וזה **לדעת כל אנשי מעשהו,** ע"י אנשי מעשה של הצדיק [יז], תוכל לידע אותו, כמשל החותם כנ"ל. וגם הצדיק הוא בחי' חותם, כ"ש [יח] וצאצאיו חתם [יח] אות ברית קודש, וצדיק הוא מאן דנטר ברית [יח]:

קמא [יט] **אם יזכה שירגיש באמת כאב הטאוי, היינו כשימול את ערלת לבבו.** כי כל זמן שלבו ערל ואטום, א"א לו להרגיש באמת, רק כשימול את ערלת לבבו, ויהיה לו הלל בלב, ואזי ירגיש לבבו באמת גודל כאבו, ויצטער ויתחרט באמת. ואזי מגודל החרטתו, ירגישו גם כל הלכבות של כל הטיפות שנמשכו ממנו, ולכל מקום שנמשכו, ירגישו שם במקום שהם, הן אותם שנמשכו ממנו ונתהוו מהם בניו ממין בני אדם, והן אותם שנמשכו ממנו למקום אחר ח"ו, וגם שם יש להם לב ושאר איברים. ואזי כשימול את לבבו, וירגיש לבבו גודל כאבו, ויתחיל להצטער ולהתחרט באמת, אזי ירגישו שם כל הלכבות של הטיפות, ויתודע להם האמת היאך הם מוטלים במקום מנופות בשאל תחתית. כי מתחילה נדמה להם שטוב להם, כי הן מוזיקי עלמא. רק אח"כ כשנימול לבבם, ע"י שנימול לבב אביהם, אזי מרגישין היכן הם, ומתחילין לקונן ולהצטער, ונעשה שם רעיש גדול ביניהם. וזהו (דברי' ל) **ומל ה' אלפיך את לבבך, ואת לבב זרעך,** היינו כשימול ה' את לבבו, ימול גם לבב זרעו. ולהיכן שנמשך הזרע, הן למיין בני אדם, אזי מחויבים בניו שירגישו ג"כ הרחור תשובה על ידי שנימול לבב אביהם. וכן אם נמשך למקום אחר ח"ו, אזי ימולו שם הלכבות וירגישו כנ"ל: והזמן המסוגל לזה הוא חודש אלול, כי **אלול ר"ת את לבבך ואת לבב,** היינו שימול ה' את לבבו ואת לבב סתם התלוי בו, להיכן שנמשך כנ"ל. היינו הלב של הטיפות לאיזה מקום שנמשכו, אם שנמשכו ונתהוו מהם בניו מין בני אדם, והן שנמשכו ח"ו למקום אחר, וגם הם בניו, והם תלויים בו. וע"כ כשנפטר האדם הם הולכים אחר המטה ומקוננים עליו כמו בניו ממש ממין אדם, אך שזה שהם הולכים ומקוננים אחריו הוא לו לבזיון ולהרפה גדולה, רחמנא ליצלן ר"ל מעונשים הללו כידוע [כ]:

קמב [כא] **מי שא"א לו ללמוד כלל, כגון שהוא ע"ה, או שאין לו שום ספר, או שהוא במדבר, רק שלבו בוער בו ונכסף מאד ללמוד ולעבוד את ה', אזי מה שהלב הומד ללמוד, זה בעצמו הוא בחי' לימוד מתוך הספר.** כי נמצאו בעולם שני צדיקי שמדבר'י זה לזה, והם ברחוק מקום זה מזה כמה מואות פרסאות. היינו שזה הצדיק מקשה קושיא בתורה, והצדיק השני שם במקומו, ואומר דבר שהוא תירוץ על הקשיא של הצדיק הא' [כב] וכן לפעמי' זה מקשה וזה מקשה, והקושיא של האחד הוא תירוץ על קושיא של חבירו, ועי"ז הם נדבר'י זה

יב בדפ"ר יתרו-בנות, ומתורג-בנות (כלשון חז"ל בברכה שאחרי המילה)
יג * וזה נח דף נט:
יד תורה זו נאמרה בראש חדש אלול לא ידוע באיזה שנה והיכן ועיין חיי מוהר"ן סימן לט
יז שבת מוסר פרק כז בשם השל"ה ק. המדת הימים לרבי יעקב ישראל אלגזי שובבים פ"א. ספר דרך משה (לרבי משה יצחק בן אליעזר ממונקשט) יום שמיני. גשר החיים פרק יב אות ג'. עיין וזהר ח"א ריש: וח"ב קנ: ורסו: ועיין של"ה חק' מסכת פסחים דף ה. ובספר קרבן שבת (לרבי בצלאל מקורבין) פרק שביעי.
יח לא ידוע מתי והיכן נאמרה
יט עיין קיצור ליקוטי מוהר"ן השלם בתוספת ומילואים לסימן קמב

כ לא ידוע מתי והיכן נאמרה
כא בתשכט - מעשהו (כמ"ש בפסוק)
כב עיין שיש"ק ח"ו סימן ערב
כג עיין ספר המדות אמת אות ל' ועיין מועד קטן טז: שעל כן צדיק נקרא כושי'
כד עיין ברכות ו: ושבת ל: כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה
כה נס אגשיו לא משגיח אלף ע"י עוקמיים עטויח נחלק נהם חוקמו. ועיין פסחים נ. עולם הפוך לראוי וכו' שכן נה. חוקמו על הקב"ה למת, חוקמו לייקל. ועיין שער הכוונות תפילין דרוש ה' מוחזן דנוקבא הם חותם הנתתם בה ממוחזן דו"א. וידוע עליהם ומסת' יסאלל כחי' קב"ה וכו' וכו' כחי' ז"ל וכו'.
כז בברכה שמברכים על הכוס אחרי ברית מילה

כ בתרלז - שהיא (בתקפא ברגז-ו' מחוק בחלקו ונראה שהיא)
כא לא ידוע מתי והיכן נאמרה
כב בתקפא - (תהלים יז) ונתשכט ויקון מתוצו- כשהאדם
כג בדפ"ר יתרו-בנות, ומתורג-בנות
כד מוהר"ת בתקפא
כה * משלי ה'
כז תהלים פה יד
כח בדפ"ר יש כאן נקודותים ואחריהן המשך חז"ל- וכן כתוב בזה"ק וכמה חולקי' מאן דכ"י ליקרא דשבתא כו' כתיב אל יצא איש ממקומו ומקומו אתר דאיתוח' למיחר זה בחי' אש תשוב משבת רגליך:
כט מוהר"ת בתקפא. ובתורגל ומתורג נוסף הציור לסי' רעו

* משלי כה
ב עיין שמות רבה ב' ג' ותנחומא שמות ז' אין הקב"ה נותן גדולה לאדם א"כ בודקתו בדבר קטן ועיין דברי סופרים אות ז' ול' צדוק הכהן דלאו דווקא גדולה והתנשאות אלא כל מעלה ומדרגה.
ג בתרלז - יקום (בתקפא ברגז-ו' מחוק בחלקו ונראה היקום)
ד לא ידוע מתי והיכן נאמרה
ה ל"ש"כ איוב לא ב'
ו לא ידוע מתי והיכן נאמרה
ז מתורג- פירוש'י
ח * לעיל בס' מט
ט תהלים כד ז'

ליקוטי

לזה, וזה אין שום אדם שומע כ"א הקדוש ברוך הוא בעצמו. וזהו (מלאכי ג) **אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו**, היינו שהם אינם מדברים זה לזה, רק הם נדברים ממילא, ע"י שזה מקשה וזה מתרץ. וזה אין שום ברי' שומע כ"א הש"י, וזהו [א] **ויקשב ה' וישמע**, כי רק הוא יתברך שומע, ומחבר הדברים זה לזה. וכותבם בספר לזכרון, וזהו [ב] **ויכתב בספר זכרון**. וזה הספר שנכתבין עליו דכריהם, הוא בחי' לב שיש למעלה, שם נכתבין דבריהם, בבחי' (משלי ג) [ב] **כתבם על לוח לבך**. וזה שלבו בווער בקרבו והושק ללמוד, רק שא"א לו, הוא מקבל לב מלב שלמעל' שהוא בחי' ספר זכרון הנ"ל, ומשם מקבל לבו השקו, והוא בחי' לימוד מתוך הספר ממש. וז"ש [ג] **ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולהושבי שמו**, כשדרו"ל (ברכו ו) [ג] אפי' הישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה. כי זה בעצמו שלבו נכסף והושב לעשות, רק שא"א לו, הוא נחשב לעשוי [ד]. כי מקבל השקו מלב של מעלה, שהו' בחי' ספר זכרון. וזהו **ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולהושבי שמו**, היינו שזה הספר זכרון שנעשה מושני הצדיק' הנ"ל, הוא בשביל **יראי ה' והושבי שמו**, שהם החפצים והיושקים לעשות מצוות וללמוד תורה, רק שיש להם מניעות ואונסים ואינם יכולים ללמוד. שהם מקבלים ע"י חשק לבם החזק מזה הספר, שהוא בחי' לב כנ"ל: וע"כ אברהם שהי' ראש לגרים [ה], ולא הי' לו ממי ללמוד [ו], ולא היה לו רק הלב שחשק מאד לעבודת הבורא, קיבל ג"כ מזה הלב 'שלמעל' שנקרא ספר הזכרון. ואז לא היו שום צדיקי' בעולם [ז], והי' נכתב על הלב מה שהידושו הנשמו' קודם הבריאה. וע"כ נקרא אברהם אבינו צור כ"ש (ישעי' נא) **הפיטו אל צור הוצבתם זה אברהם** [ח] כשפרש"י שם כי הוא בחי' [ב] **צור לבבני**, כי לא היה לו רק לב הושק להש"י: וע"כ כל הגרים נקראים על שמו, ונקראים (תהלי' מז) **נדיבי עמים עם אלקי אברהם**, בחי' [ג] **נדיב לב**, כי אין להם רק מה שלכם נכסף להש"י כמו אברהם [ט]:

קמז

מועלת [י] המקבל עצה מחכמי הדור, כי הוא המתקת הדינים. כי כשצריך לעצה, ואינו יודע איך לעשות, היא בחי' צמצום כי נתצמצם שכלו ואינו יודע איך לעשו' והוא בחי' דינים כידוע [יא]. וע"י שהחכם נותן לו עצה, הוא מרחיב לו, ומאיר בו חכמות. וזה בחי' חסדים, כי חסד הוא נהירו דהכמותא, כ"ש בזה"ק (לך לך ד' צד ע"א) אל נהירו דהכמותא. וכתוב (תהלי' נב) **חסד אל כל היום**: **גם** כתיב (משלי יא) [י] **תשועה ברוב יועץ** והצדיק נקרא רב כמשרו"ל (תעני' ט) משה איידי דנפיש זכותי' כרכים דמי: גם אם מקבל עצת הצדיק, אף שאח"כ לא עלתה לו יפה מעצתו, אזי יודע שהי' רק מהש"י אך אם לא הי' מקבל עצת הצדיק, הי' אפשר שתגיע לו רעה בלי גז"ד של מעלה [יב]. רק שהוא בעצמו משך על עצמו, כ"ש (משלי יט) **אִילַת אֲרֵם תַּפְלֵף דַּרְכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לְבוֹ**. אך אם קיבל עצת הצדיק יודע שהוא רק על פי משפט שלמעלה:

קמח

[יג] (לשון רבינו ז"ל) **אין** אדם מת והצי תאותו בידו (מ"ר קהלת סדר א [ג]), כי אצל הצדיק אין חילוק בין החיים

קמג קמז קמה קמו קמז

מוהר"ן קד.

ובין לאחר מיתה, כי גם לאחר מיתה הוא עובד את הש"י. ואין זה החילוק אלא אצל זה האדם שנמשך אחר תאוות אכילה ושתיה כל ימיו, ולאחר מיתה אין אוכל ושותה, זה נקרא מת, והמיתה נכרת אצלו. ויש ימים שהותרה אכיל' ושתיה כשהו"ל (פסחי' סח ע"ב) הציצו לה' והציצו לכם. והצדיק אפי' בזאת החצי הוא כובש את יצרו ואוחז את תאוותו בידו. וזהו הצי תאוותו בידו, אפי' זאת החצי שהותר לו, אפי' בזה הוא אוהו כ"תאותו בידו. בוודאי זה אין מת, אלא תמיד חי אפי' לאחר מיתה. ואין חילוק אצלו בין מיתה לחיים, כי תמיד הוא עובד השם:

קמז [כג] **אין** אדם מת והצי וכו', זה בחי' מחלוקת, כתרגומו (בראש"י מט) **ורבו בעלי היצים בעלי פלגותא**. ומו שאוחז תאוותו ממחלוקת, בוודאי כאלו לא מת. כמו שבקש דוד [כד] **אגורה באהלך עולמים** (ירו' שקלים פ"ב [כד])¹ וכי אפשר לדור בשני עולמות, אלא שיהיו אומרי' דבר הלכ' משמו [כז] ואז כאלו לא מת. אבל ע"י מחלוקת, מצינו שלא אמרו הלכה משמם כמו אחרים ויש אומרים (כשארו"ל בהוריות י"ג: ע"ש):

קמו [כח] (תהלי' יט) **עדות ה' נאמנה וכו'**. כי הדבר קשה איך התורה כ"נקראת אשה יכולה להעיד, הלא אשה פסול' לעדות [כ]. והתירוץ על זה, שהיא **מהכימת פתי** [כא], כשביל זה יכולה להעיד, כמו שמוכא בהשן משפט הלכות עדות סי' ל"ה סי"ד, תקנת קדמונים הוא כ"דמקום שאי"ל אנשים רגילים להיות, נשים נאמנות. וזה ידוע שעיקר תאוות הם כסתר, בבחי' (משלי ט) **מים גנובים ימתוקי' וכו'**, ואין בני אדם רגילי' שם. אבל התורה היא עומדת שם. וקוראת אותו **מי פתי יפור הנה וכו'** (שם) [כז], ומחמת תשוקת תאוותו אינו שומע קריאתה, ואחר גמר תאוותו הו' מרגיש תיכף קריאתה, ומתחרט תיכף על העבירה. וזאת ההרטה, זה בחי' **מהכימת פתי**, כי בשעת העבירה היה בו רוה שמות, ואחר גמר העבירה הפה אוזנו לאמריה של התורה והחכים ומתחרט כשביל זה התורה אע"פ שהיא אשה יכולה להעיד, כי היא עומדת במקום שאין אנשים רגילים שם כנ"ל: [מס"י קמ"ד עד כאן. לשון רבינו ז"ל]:

קמוז [כט] **כשם** שמי שהוא עזות פנים אין לו חלק בתורה, כ"ש רז"ל (הגיגה יד) **דבר צוה לאלף דור** [כח] שבקש הקב"ה ליתן התור' לאלף דורות [כט] ראה שאין העול' מתקיי' ונתנה לכ"ו דורות ועמד ושתלן וכו' [ל], והן הן עזי פנים שבדור. נמצא שהעזי פנים אינם בכלל בקבלת התורה, כי הם מהתקע"ד דורות שלא כ"הי' ראויים לקבל התורה. וכן אמרו"ל (נדר"י כ) מי שיש בו עזות בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני [לא]. נמצא שהעזות פנים אין לו חלק בתור'. כמו כן, מי שהוא איש שפל ונבזה ואין בו שום עזות דקדושה, אין לו ג"כ חלק בתורה, כשרו"ל (ביצה כה ע"ב) מפני מה נתנה תור' לישראל מפני שהן עזין. כי צריך שיהי' בו עזות דקדושה [לב], כשרו"ל (אבות פ"ה) הוי עז כנמר. וע"י עזות דקדושי' שיש בו, הוא מקבל עזות דקדושה מהש"י, והוא בחי' (תהלי' סה) **תנו עזו לאלקים**, [לג] **אל ישראל הוא נותן עזו ותעצומות לעם**,

תורה אור

מלאכי ג (טו) אז נדברו יראי יקוק איש את רעהו ויקשב יקוק וישמע ויקטב ספר זכרון לקניו ליראי יקוק ולהשבי שמו:

משלי ג (ג) חסד ונאמנה אל יצובך וקשרם על גרגרותיך תקבם על לוח לבך: ישיעה נב (א) שמעו אלי רפעי צדק מבקשי ידוה' הביטו אל צור העבכם ואל מקבת בור נקרתם: (ב) הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללקם כי אחד קראתיו ואברהם ואברה: תהילים פו (ג) נדיבי עמים נאספו עם אליהו נקרתם פי לאלהים קנני ארץ קאד נצלת:

תורה קמג תהילים נב (ג) מה תתהלל בקרעה הגבור חסד אל קל היום: משלי יא (יד) באין תחבלות יפל עם ותשברו ריב יועץ: משלי יט (ג) אילת אדם תסלף דרכו ועל ידוה' יעץ לבו:

תורה קמה בראשית ירחי מט (כג) ויפטררו ורבו וישפטו בעלי הצי: תהלים סא (ה) אגודה באהלך עולמים: אהסה כסתר קנפיך פלה:

תורה קמו תהלים יט (ח) תורת יקוק תמימה משיבת נפש עדות יקוק נאקנה מחפזימת פתי: משלי ט (יז) פיה גנובים יקוקו ויחם סתרים יועץ: משלי ט (ד) מי פתי יקר הנה חסר לב אקרה לו: (טו) מי פתי יקר הנה חסר לב ואקרה לו:

תורה קמז תהילים קה (ח) זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור: תהלים סח (לה) תנו עז לאלהים על ישראל אגרות ועזו בשחקים: (לו) נקרא אלהים ממקדשך אל ישראל הוא נתן עז ותעצמות לעם בדרך אלהים:

¹ גם בדפדפרי-ימחוק, בתרלד ומחולד-ימחוק
² עיין וזה אחרי גן נת
³ לא ידוע מתי והיכן נאמרה
⁴ תהלים קח ח' ודברי הימים-ט טו טו
⁵ עיין עטק המלך שער ה' פ"ל
⁶ אף חס יח יחש מלפ שנת העולם עלי כ"פ
⁷ עלה מנחשה לוח את הסוהר ית אחי עלי חז ולמנחם נתן פיהם לחייו כן זמרות והתפנתו הנתינים שכל כחוחה של מרה ומחמת עומם הם סומקיים ממנחם
⁸ בתרלד-היו
⁹ עיין בגמרא דלא גרסין רגלי אלא בתקינים דף ה. ועיין לעיל תורה ל' אות ח' ולת אות ו'
¹⁰ מרת טעוה אל לפדון כל מחלה וכוונת כספ"ח סח שלח ספרי לויס המלך הסוהר והמחיה סח סח טעס משיב לברי סקמחיה לא עמול לחי.
¹¹ המחקר הוא חס בכפוס המחקר

¹² לפ"ל סה החולט בין יסוים לא סכנה או על דע"י שאומרים וכו' הוא חי וקום לעולם וכו' וכו'.
¹³ לשון רבינו ז"ל לא ידוע מתי והיכן נאמרה
¹⁴ גם בדפדפרי-ימחוק, בתרלד-נקרא,
¹⁵ ומחולד-הנקראת
¹⁶ דכתיב דברים יט יז ועמדו שני האנשים, ורע' מנשה בביתות יא: אשה אומרת אכל וגו' שלחיי קרבן כן נאמנת וע"ש רבינו גרשום שמקורו בספרא ע"פ או הודע
¹⁷ סה הפסוק תה"ל
¹⁸ גם בדפדפרי-ימחוק, בתרלד ומחולד-ימחוק
¹⁹ דכתיב (בראשית פ"א) ובחשבת תוקן
²⁰ בתקפא-שאן
²¹ בתקפא-משלי(ט) בתרלד ומחולד תוקן
²² בתקפא-משלי(ט) בתרלד ומחולד תוקן

חיות) לכל זיקק שמהם חיותם כמתי כסילס לכניס כעל לכניה זה לא היה יכו בו החולט עולס החיות.
¹ מדרש תהלים חומרו נב בסופו.
² * תהלים עג
³ * שמות לו
⁴ עיין שיש"ק ח"א תב
⁵ עיין ח"י מוה"ר' סימן תקעה שטאמר כעין זה נאמר בפרשת עקב שנת תקסו והוא לשון התברים ונדפס בחוספת תורת בסוף הלוקים מוה"ר' מנחם' ששכט אחרי ההוספת מכת"י רבינו.
⁶ עיין לעיל תורה עד מוה"ר דקטנת משה עיקר אחיות הרין ובתורה כא בלשון מוהר"ג' שם ע"פ כעס בחיק כסילים
⁷ פסוק יד ובשלי ח' ב'
⁸ עיין בנוסח תה"ל שבחוספת בסוף הספר ש מבורא יותר ועיין תורה עד לזול

וע"ש כס"ט שאברהם היה באור כסדים ושם ועבר בא"י ועיין קורות יצחק שער יח. אבל בסדר הדרות כתב שלמד שמונה שנים אצל נב ובספר הישר ובהר חדש מדרש הנעלם פירשת נב סאמר וירח ה' רוח היתוח מנחל שאברהם למד הרבה שנים בישיבת שם ועבר אחרי שיצא מהעירא בגיל עשר ועיין כס"ט תה"ל מנחם שם לא נזכר נזכר וכו' מנחם של וועיין תורה ל' ע"כ אל תקוהה על און לו ממל ללמוד) גם עיין שער הפסוקים לך לך ד"ה קודם שנולד אברהם. ועיין עמונת הנכסס (לכ"ט שמהם גוים מנפסיתסח) פ' ויכז ל"ה מה בין אכנסס ללוקים שקטושו
² מתורצו-של תעני'
³ כ"ע נח סאסויה מערה עליו זיקק מוה"ר נפער סאכנסס היה כן נב ורע"ס ע"כ עכ"כ וז"ל ססס ח' כתי' סוהן נב ומי' שיעור תהיים כלא

⁴ המשך הפסוק תה"ל
⁵ המשך פסוק תה"ל וצ"ל ויכתב ספרי, ורבו נקט לשון המשנה וכוונת ג' ב' יד"ש גורסים שם בסעוה ויכתב בספר כמ"ש גורסין ג' במלאכי ג' טו
⁶ פסוק ג' ובשלי ג' ג'
⁷ סה הפסוק תה"ל או נדברו
⁸ הגרסא אפילו היא בקדושים נ. והב"ח גורס כן גם בביתות א'
⁹ עיין תורה לו (קף פד. טור ב') שם מבור שזה רק כאילו וע"ש ידועות בזה.
¹⁰ סוכה טז: התינה ג'. התינה לגרים ולשון רבינו ראש נמצא בשלי' ווי העמידים פ"ו וספר הלוקים לך לך ע"פ רובן
¹¹ עיין בראשית רבה סא א' אב אל למדו ורב לא היה לו. ועיין רביב"ם ע"ז א' ג' ולא היה לו מלמד ולא מורי' דבר וכו'

מאמר מי שא"א לו ללמוד רק שלבו כוסף מאוד ללמוד ולעבוד את השי"י

מספח"ק ליקוטי מוהר"ן

ט סטלו תשעה אסטרום
יא עד י"ח אב תשנ"ט ירושלים

זמן אמירת התורה
לא ידוע זמן ומקום

פתיחה

אע"פ שרבינו לא פתח את התורה בפסוק, אבל כמבואר בפנים עיקר תורה זו בנויה על דרשת חז"ל בגמ' ברכות ו. על הפסוק מלאכי ג' (טו) אָז נִדְבְּרוּ יְרָאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וַיִּלְחַשְׁבֵי שְׁמוֹ: שָׂרְשָׁן שְׁנַיִם הַלּוּמִדִּים תּוֹרָה שְׂכִינָה בִּינֵיהֶם וּדְבָרֵיהֶם נִכְתָּבִים בְּסֵפֶר זִכְרוֹן.

ומוסיף רבנו לזכר שיש שני לדיקים יראי ה' ונדברים איש אל רעהו בלא שידעו, כי הם רחוקים זה מזה, ורק הקב"ה שומע קושיא מזה ותיכון מחזיקו וכותב שו"ת לזכרון בספר והספר הזה של חדושי התורה הוא לב עליון שממנו יראי ה' החושקים ללמוד והם אנוסים מקבלים חיזוק לב וחשק ללמוד עד שנחשב להם כאילו למדו תורה.

ועפ"י מבאר רבינו כיצד אברהם אבינו למד תורה הרי לא היה אז מי שילמד אותו תורה אלא ע"י חשקו הגדול ללמוד קבל עוד לב וחשק מהלב הנ"ל ועי"ז נחשב כאילו למד תורה^א. ואע"פ שאז גם עדיין לא היו יראי ה' לדיקים שעל ידי לימודם יהיה נכתב ספר הזכרון הנ"ל, אעפ"כ אז היה נכתב בספר זה חדושי תורה של נשמות ישראל שחדשו קודם הבריאה.

וע"י שלימוד התורה שלו היה מלב עליון של חשק להקב"ה, אזי גם הנפשות שעשה בחן היו נפשות של חשק להקב"ה דהיינו גרים כמ"ס נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם.

ליקוטי הלכות

ליקוטי הלכות ברכת השחר הלכה ה' (עפ"י תורה סא) סוף אות לח - וְזֶה, אָז נִדְבְּרוּ יְרָאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וַיִּלְחַשְׁבֵי שְׁמוֹ, וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוּם לְבָרְכָה עַל הַתְּחִיבֵי הַרְצוֹן, כְּמוֹ שְׁאַמְרוּ שֶׁם (בְּרִכּוֹת ו) מֵאֵי וַיִּלְחַשְׁבֵי שְׁמוֹ? אֲפֹלוּ חָשַׁב לַעֲשׂוֹת מִצְוָה וְלֹא עָשָׂה וְכוּ', דְּהֵינּוּ שִׁיחָה לֹא רַק רְצוֹן טוֹב לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ נְחָשָׁב כְּאֵלוֹ עֲשָׂה, וְעַל יְדֵי זֶה נִכְתָּב סֵפֶר, בְּחִינַת וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו וְכוּ'. וְכָל מִה שֶׁנִּכְתָּב וְנִתְחַבֵּר סֵפֶר יוֹתֵר, נִתְחַזַּק הַרְצוֹן יוֹתֵר, וְכֵן כָּל מִה שֶׁמִּתְחַזַּק הַרְצוֹן יוֹתֵר נַעֲשִׂים סְפָרִים הַרְבֵּה יוֹתֵר, בְּחִינַת עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אִין קוֹץ, כִּי כֵן חוֹזֵר חֲלִילָה. וְזֶה אִין נִדְבְּרוּ יְרָאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְכוּ', שְׁמֵדְבָרִים מֵהַתְּחִיבֵי הַרְצוֹן שְׁמֵדְבָרִים יְרָאֵי ה' זֶה עִם זֶה בְּרִיאַת שְׁמַיִם וּמִשְׁתַּוְּקִים לְהַשִּׁים יִתְבָּרַךְ הַפֶּה הַכּוֹפְרִים בְּרִצוֹן שְׁנֵדְבָרוּ שֶׁם תְּחִלָּה בְּפִרְשָׁה זֹאת (מְלָאכִי ג) שְׁמֵדְבָר שֶׁם מֵהַמְטִילִים סֶפֶק בְּרִצוֹן כְּמוֹ שְׁכַתּוּב שֶׁם אֲמַרְתֶּם שְׁוֹא עֶבֶד אֱלֹקִים וְכוּ' גַם נִתְנוּ עוֹשֵׂי רְשָׁעָה וְכוּ', וּמִסִּים שֶׁם, אָז נִדְבְּרוּ יְרָאֵי ה' וְכוּ', וּפְרַשׁ רַשִׁי שְׁמֵדְבָרִים הַרְבֵּים וְהַפְּשָׁרִים זֶה עִם זֶה שְׁלֹא לְהַטּוֹת אַחַר דְּבָרֵיהֶם חֵס וְשְׁלוֹם, הֵינּוּ כְּפִי' שְׁלֹא יִכְפְּרוּ וְלֹא יִטִּילוּ שׁוֹם סֶפֶק בְּרִצוֹן וְכוּ', וְעַל יְדֵי זֶה וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר וְכוּ' עַד וַיִּלְחַשְׁבֵי שְׁמוֹ וְכוּ', כִּי עַל יְדֵי זֶה נִתְרַבֵּים סְפָרִים קְדוּשִׁים וְנִתְחַזַּק הַרְצוֹן בְּכָל פֶּעַם יוֹתֵר וְכוּ' ל:

שיחות השייך לתורה זו

כִּי נִמְצְאוּ בְּעוֹלָם שְׁנֵי צְדִיקִים שְׁמֵדְבָרִים זֶה לָזֶה, וְהֵם בְּרַחוּק מְקוֹם זֶה מִזֶּה כְּמֵה מֵאוֹת פְּרָסָאוֹת, הֵינּוּ שְׁנֵי הַצְדִּיק מְקַשֶּׁה קְשִׁיָּא בְּתוֹרָה, וְהַצְדִּיק הַשְּׁנִי שֶׁם בְּמִקוֹמוֹ, וְאוֹמֵר דְּבַר שֶׁהוּא תְרוּץ עַל הַקְּשִׁיָּא שֶׁל הַצְדִּיק הָרִאשׁוֹן. וְכוּ':
אמרו אנשי-שלומנו שהשאלה והתשובה אינו דווקא בין שני צדיקים, ואפילו באדם אחד יש גם השאלה והתשובה, ואין שומע זאת כי-אם הקדוש-ברוך-הוא בלבד, כי האדם אינו יודע שהעליה של היום היא התשובה לירידה של אתמול וכו'. וכן מובא בת"י ס"א מענין שאלות ותשובות באדם עצמו, עיי"ש: (- הרה"ח ו' לוי יצחק בנדר זכרוננו-לברכה - מעדני מלך).

הקדמה

כאמור לעיל בפתיחה התורה בנויה על דרשת חז"ל החושב לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. מפרשי הגמ' נחלקו בדיון זה האם באמת נחשב כעשיה ממש או רק כאילו עשה. ומרבינו כאן נראה שמכריע שזה תלוי כמה הוא אנוס וכמה הוא חושק למצוה כי בתורה סו מציא רבנו מאמר זה וקם אומר שאדם צריך להשתדל שלא לזאת בכאילו ואילו כאן לגבי אברהם אבינו משמע שנחשב לו עשיה ממש. ומדיוק הלשון בתורה נראה שזה תלוי אם הוא אנוס באמת כגון במדבר שאין שום אפשרות ללמוד מספר שלא נמצא וגם הוא חושק מאוד עד שדומה חשקו לחשק העליון שבלב של מעלה שבו נכתבים דברי תורה של לדיקים הדבקים בו ית' בחשק גדול אזי מקבל לב וחשק מהלב של מעלה ואז באמת נחשב לו ללימוד תורה ממש.

ובזה נ"ע כי התורה הזו היא עינה לכל אחד ונ"ע האם הכוונה שמי שיהיה חושק באמת יזכה כמו שזכה אברהם אבינו שזה קשה לומר או שיזכה פחות ואעפ"כ יחשב לו לעשיה ממש.

* משמע כאן שכאילו זה ממש ולא רק כאילו

כי אברהם ברוב חשקו זכה להשיג את התורה בשרשה כפי שהיא נעלמת בעשרה מאמרות כמבואר בשבחי הר"ן (נסיעתו לא"י אות כב) ורבינו שם אומר שגם הוא זכה לזה בנסיעה לא"י, כי תורה זו היא בחי' הדרך לא"י כמבואר בתורה עמ תנינא. וזוה מובן קצת מדוע אברהם אבינו עשה נפשות בחזן ולא קודם כי הנפשות שעשה היה ע"י לימוד תורה כנ"ל וזה זכה כשהתחיל ללכת לארץ ישראל (כך משמע שבאור כסדים רק נלחם על סור מרע ומחרן התחיל העשה טוב לגייר גרים)

עוד מבואר במדרש שברוב חשקו לתורה נעשו שתי כליותיו כשני רבנן ולמדוהו תורה דהיינו תורה הנ"ל ולא תורת משה כפי שקבלנו בהר סיני אלא כמו שיעקב אבינו קיים כגון מצוות תפילין במקלות שפילל בהם מחסוף הלבן והניח ברהטים (כמבואר בזוהר שלח קסח) והיא בחי' תורה הנעלמת בעשרה מאמרות כמבואר בשבחי הר"ן הנ"ל. וכל זה קשה לומר שיכול לזכות כל אחד. כי אע"פ שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב (תנא דבי אליהו רבה ר"פ כה) הכוונה הגם שא"ל להיות כן מ"מ לומר מחוייב ולחשוף לזה. (לדקה הדליק רמון). לכן לגבי כל אדם כנראה כל אחד לפי בחינתו ולפי רוב חשקו יחשב לו כעשיה ממש אם יהיה באמת חנוס גמור וחשקו ככל יכולתו עד שיזכה לקבל מהלב של מעלה.

עוד מבואר שבזמן של אברהם אבינו לא היו דליקים כאלה שיכתוב הקב"ה את דברי תורתם בספר הזכרון שהוא הלב של מעלה הנ"ל. והטעם נראה כי עד אברהם התורה היתה שמירה על הקבלה שקבלו מאדם הראשון ולא היתה בבחי' התחדשות וחשק להקב"ה ומתוך דביקות זו, לכן אז מה שהיה כתוב בלב של מעלה היה חדושי הנשמות שחדשו קודם הבריאה (אבל באלפים שנות הבריאה עד אברהם משמע שגם הנשמות לא חדשו כיון שהיה העולם במצב של תוהו וריחוק מהקב"ה) ואברהם אבינו הראשון שחידש בעולם תורה של חשק וראון לדביקות זו ית' עד שתיקן תפלת שחרית בעולם (ברכות כו:), ולפי המבואר בתורה ח' אות ז' שהתורה נמצאת בכח בתפילה נמצא שלהפך אברהם חידש תפילה ועל ידה זכה לתורה וכן מבואר בתורה כ' שמהלב העליון שבו כתובים ביאורי התורה רק ע"י שפכי כמים ליבך זוכים לדברים גחלי אש ואז נשפע ממנו מימי ביאורי התורה.

*

רבינו מבאר שיש למעלה ספר זיכרון שבו נכתבים חידושים דהיינו קושיות ותיוראים של דליקים הנדברים זה עם זה בלא שידעו זה מזה ורק הקב"ה שומע ומכרך דבריהם לשו"ת של חידושי תורה. והחושק מאד ללמוד והוא חנוס מקבל לב וחשק מזה הספר ונחשב לו כלימוד ממש

כ"ע מדוע מה שמקבלים מהלב זה לב וחשק ולא תורה הרי נכתב שם תורה. ונראה כי ספר הזיכרון הזה שבו כתב הקב"ה את שו"ת חידושי התורה הנ"ל הוא לב שיש למעלה, וכידוע לב מהותו התפעלות במידות ולא מוחין, ממילא מובן שבלב הזה מתורגמים החידושים לעניין של התפעלות וחשק לתורה ולמצוות ולהקב"ה.

ועדיין כ"ע שהלב של מעלה מתפרנס מקושיא ותיורין של דליקים ומוציא חשק לתורה ומצוות לכאורה זה טענו בחיטים והשיב בשעורים.

ואולי כי התורה של שכל לבד אינה בשלימות עד שתדל ללמעשה תחילה להתפעלות הלב עד לעשייה ממש ושבחי ותורתך בתוך מעי. לכן אע"פ שלמעלה היא חדושי תורה אבל היא מתבטאת אצל המקבל מהלב הזה בחשק ומשיכה וכיסופים אליו ית' לעשות רצונו.

וגם הראונו אע"פ שמקורו בכתר אבל כיון שהוא בחי' מקיף הוא מאיר בכל אברי הגוף וכיון שהלב הוא כח התפעלות לכן ניכר ביותר בלב.

בענין הלב של מעלה

דומה לזה מנינו בתורה כ' אות [ב] ומי שרואה להמשיך באורי התורה, כריף מתחלה להמשיך לעלמו דבורים חמים פגחלי יאש פנ"ל. והדבור נמשך מלב העליון, בחינת (תהלים ע"ג) "אור לבדי": וקרף לטפף שיחו צתפלה לפני השם יתברך, ועל ידי תפלתו נכמדו רחמי השם יתברך עליו, ונפתח לב העליון, פי עקר הרחמים הוא בלב, ונשפע מלב העליון דבורים, ועל ידי הדבור ממשך באורי התורה גם פן משם. ולב הנ"ל הוא בחינת סלע, שמשם הדבור, בחינת (מגלה י"ח): 'מלי צלע'. וסלע הוא בחינת אור, בחינת (תהלים ק"ה): "פתח אור ויזבו מים", והוא בחינת לב, בחינת "אור לבדי", והלב נכמד צרחמים ומשפיע דבורים חמים, בחינת (שם ל"ט): "חם לבי צרחבי צהגי תבער יאש דצרחי בלשוני", ובלב הזה פתובים כל באורי התורה, בחינת (משלי ג): "פתבם על לוח לבך". ומי שרואה לקח איזה באור, כריף לו לקח מהלב הנ"ל צתפלה, צתפלה פנ"ל:

נמצא הסדר שם הוא שע"י מימי התפלה מקבל אש הדיבור עי"ז מימי התורה יולאים מהסלע והאור דהיינו לב עליון שבו כתובים ביאורי התורה בבחי' כתבם על לוח לבך.

שם בתורה כ' לא מבואר כיצד נכתבים ביאורי התורה בלב עליון הזה, אלא רק מבאר כיצד לקבל ביאורי התורה ממנו. ומבואר שם שבחי מרים הנביאה היה ע"י באר מרים ואחרי הסתלקותה ע"י ט' תיקונים המבוארים שם שרכיך משה רבינו לעשות ואזי יכול להמשיך את ביאורי באר מרים.

ואולי אולי אפשר לומר שכאן בתורה שלנו מצואר כילד נרשמים זיאורי התורה כלב עליון הנ"ל. ועוד אפשר לקבל ממנו מי שחושק מאד לתורה וא"ל לו ללמוד.

עוד מה שרבינו אומר שצמזמן אברהם אבינו לא היו לדיקים בעולם.

כי זה היה החידוש של אברהם אבינו שהיה לבו חושק לתורה ולדיקות זו ית' לתורה שמציאה לדבקות ולכן הוא הראשון שתיקן תפלה בעולם דהיינו להתפלל כל יום שחרית ועיין תורה לד עניין הכהונה שהיא אהבה וכסופים להקב"ה, ומאדם הראשון עד שם צן נח היתה עוברת למיוחד בזה בדורו ולא היתה חזקה כל כך להדביק זה גם אחרים וגם בעצמם לא היו חזקים זה לכן גם קיום התורה שלהם לא היה שלם עד שנלקח מהם התרי"ג ונתנו להם רק שבע מצוות³ ורק אברהם אבינו מרוב חשקו וכסופיו ומלת האהבה וחסד שהיה בו זכה זה ע"י שנלקחה משם צן נח/ו וניתנה לו ולזרעו כמצואר בנדריים לב:

ומי שחושק ביותר מקבל שלימות החשק מהלב הזה ואזי כשהוא אנוס נחשב לו החשק הזה כעשיה ממך ואברהם אבינו שקיבל מהלב הזה היה כולו חשק עצום ועי"ז עשה נפשות של חשק לגרים עד שכולם נקראים על שמו נדיבי עמים עם אלקי אברהם. וזהו התחיל עולם התיקון ואיחוי הקרע שהיה הולך ונקרע מדור אנוש עד אברהם, ואברהם לא היה לו ממי ללמוד כיצד לחזור את הקרע ולמד מהלב הזה כי עיקר איחוי הקרע צין הקב"ה לבני האדם זה החשק והראון לחזור אליו ית'.

ועיין תורה יד שעי"י התורה (שהיא ס' רבוא אומיות) מעוררים זיווג נשמות ישראל (שהן ס' רבוא) ועי"ז עושים נפשות גרים. וזה בחי' הנפש אשר עשו אברהם ושרה בחרן/ו⁴. וכיון שאברהם אבינו הראשון לגרים ולעשות גרים והתורה שלו היא חשק ורלון עצום לתורה ולהקב"ה כנ"ל, לכן כל הגרים נקראים על שמו נדיבי עמים עם אלקי אברהם.

עד כאן ההקדמה

*

תורה קמב [י"ה]

מי שא"א לו ללמוד כלל, כגון שהוא ע"ה עם הארץ, או שאין לו שום ספר, או שהוא במדבר, רק שלבו בוער בו ונכסף מאד ללמוד ולעבוד את ה', אזי מה שהלב חומד/ו

³ עיין **זהר חדש** מדרש הנעלם פרשת נח מאמר וירח ה' את ריח הניחוח - א"ר יוחנן בן גורי, נטל הקב"ה את שם בן נח, והפרישו לכהן עליון, ולשרתו. והשרה שכנינו עמו, וקרא שמו מלכי צדק מלך שלם. והיה יפת אחיו לומד תורה ממנו במדרשו, עד שבא אברהם, ולמד תורה במדרשו של שם. ונתעסק הקב"ה באברהם, ונשתכחו כל האחרים. בא אברהם והתפלל לפני הקב"ה, שישרה שכנינו תמיד בביתו של שם, והודה לו, שנאמר אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק;

א"ר יוחנן, והלא יפת הוא הגדול, למה שם נטל הכהונה. בשביל שהיה תמיד עוסק בתורה, ופירש מדרכי העולם. ומאין היה לו תורה. אלא אדם הראשון ידע התורה, והניחה בקבלה לשת בנו, ואח"כ באה ליד חנוך, עד שבא לשם והיה מתעסק תמיד בה:

אמר לו ר' יוסי, אם התורה היתה במדרשו של שם, למה הוצרך הקב"ה לצוות לבני נח אותן שבע מצוות שנצטוו, שהרי בתורה נכתבו קודם לכן, אלא א"ר יצחק, בשעה שהמבול בא לעולם, ונכנסו לתיבה, מרוב צערם נשתכחה משם, עד שבא הקב"ה, וחידש להם אותם שבע מצוות: א"ר יוסי, ח"ו לא נשתכחה התורה ממנו, אלא אמר הקב"ה, אם אומר להם שישמרו כל תורתך, יפרקו כל העול מהם, כאחרים שאמרו ודעת דרכיך לא חפצנו. אלא אתן להם דברים מועטים, וישמרו אותם.

⁴ הריצ"ח (תורה לד שיעור 10 דקב 88) ביאר החילוק בין שם לאברהם ששם נלקחה ממנו הכהונה כי הקדים ברכת אברהם דהיינו שטענו עליו קבלת כח ברכה ומה עשית עם זה הקדמת נברא לבורא, אבל אברהם להפך עליו נאמר שבזמנו לא היו שום צדיקים בעולם כי לא ראה אלא רק הבורא נמצא לקבל ממנו.

וביאר שאם אברהם היה מקבל מהם לא היה לנו אברהם אלא עוד גוי טוב וגוי טוב אפילו הטוב ביותר זה לא אברהם כי אברהם הוא חידוש גמור זו ברייה שכולה נדיבות זה לא המשך של מציאות שהיתה אלא כל המציאות שהיה לפניו בטלה והוא מתחיל דבר חדש לגמרי

¹ זה לא נזכר בתורה יד רק מצויין שם הזוהר בשלח דף קסח שע"י זיווג הצדיקים אברהם ושרה נבראו נשמות גרים שהם הנפש אשר עשו בחרן. וכן מביא רבינו בתורה עב תנינא. אבל בשער הגלגולים מבאר שהנפשות שעשו בחרן נבראו ע"י עסק התורה של אברהם אבינו ודייקא ע"י ששרה היתה עקרה כמבואר שם שרק ע"י תורה של מי שהוא פרוש מאשה נעשים נשמות הגרים. וזה לשון שער הגלגולים - הקדמה לד' - והנה שמאי הזקן, חטא ע"י קפדנותו, שבאו לידו כמה גרים ולא קבלם להתגייר, כמ"ש ז"ל ולכן נתגלגל אח"כ בשמעון בן עזאי, שלא נשא אשה, והיה בורא נפשות גרים, ע"י עסקו בתורה, כמו שהיה אברהם איש החסד עושה, כנזכר בפרשת לך, בפסוק ואת הנפש אשר עשו בחרן. וכמו שנודע, כי כל אתערו דנפשין דיגורין, הם מצד החסד שהוא אברהם בעוד שהיה פרוש מן האשה, שהיתה עקרה. וכן במרע"ה, שהיה בורא נפשות לגרים, כשפירש מן האשה, לפי שהיה בסוד החסד דהבל. והנה עי"כ נתמתקה גבורת שמאי ונהפכה לחסד. ולכן נרמו בו ב' אותיות ש"מ מן שמאי, ושלשה אותיות עי"ן, לרמוז כי שמעון בן עזאי, תקן עון שמאי, שהיה דוחה את הגרים:

² לא ידוע מתי והיכן נאמרה

¹ צ"ע לשון חומד על תורה ולמה לא חזור כנ"ל בוער ונכסף, ובפשטות נראה כוונת רבנו שתחילה כוסף ואח"כ עוד יותר גם חומד. וצ"ע. וא"כ, אולי רוצה לומר שמרוב כסופים ללמוד תורה מצייר בדמיונו גודל מעלת התורה ומכנה זאת בשם חומד.

ללמוד, זה בעצמו הוא בחי' לימוד מתוך הספר כפי שיתבאר לקמן שכיון שהוא אנוס אזי מעלה עליו הכתוב כאילו למד ומרצנו משמע שזה לא רק כאילו אלא נידון ללימוד ממנו. וי"ע כיצד זה יתכן? דבשלמא שיקבל שכר כלומד, אבל שיחשב לימוד ממנו עם כל התיקונים שעושה הלימוד זה ל"ע. וכן משמע בסוף ממה שמבאר על אברהם אבינו שהועילה תורה זו לעשות גרים וגם להיחשב תורה של עולם התיקון שהתחיל מאברהם אבינו. וי"ע אולי יש בחי' בלימוד שלא ידיעת התורה או העסק בה עיקר, אלא הכסופים להקב"ה שמקבלים ע"י הלימוד, ולכן מי שלבו נכסף להקב"ה זכה לתכלית הלימוד בלי הלימוד שהוא רק הכי תמאי לזה.

כי נמצאו בעולם שני/י¹ צדיקי' שמדברי' זה לזה לקמן יבאר שהכוונה נדברים דהיינו כאילו מדברים זה לזה, כי, והם ברחוק מקום זה מזה/י² כמה מאות פרסאות/י³. היינו שזה הצדיק מקשה קושיא בתורה, והצדיק השני שם במקומו, ואומר דבר שהוא תירוץ על הקשיא של הצדיק הא' [']⁴ וכן לפעמי' זה מקשה וזה מקשה, והקושיא של האחד הוא תירוץ/י⁵ על קושיא של חבירו/י⁶, ועי"ז הם נדברי' זה

עיין מלבי"ם (ישעיה ב טז) – שכיות החמדה – להמפרשים חמדה תואר והיה ראוי חמודות? ולדעתי חמדה שם מופשט, ר"ל ציורי החמדה. המליץ מציין את החמדה כעצם מופשט, מציירת היופי והחשק אל כל דברים היקרים, ותורה חיציה אל לב האדם לבקשם ולכן יבנה חשק החושקים ודברי יקרי המציאות, כאילו הם ציורי החמדה, שהחמדה עטרה אותם חן ויופי, הסתכלה במו בעין, רואי:¹ נראה דנקט שנים כיון שבגמ' לקמן דרשו מנין שאפילו שנים שיושבים ולומדים שכניה ביניהם. וכותבת את חידושיהם בספר אבל כשאחד יושב לא כותבת.

² וצ"ע שדברי רבנו שהקב"ה כותב דבריהם אפילו כשהם רחוקים זה מזה סותר את דברי הגמ' האומרת שרק כשהם יושבים ביחד דבריהם נכתבים בספר הזכרון.

³ אולי רוצה לומר מאות שנים, כמה מאות שלש, ופרסה ארבע ק"מ. נמצא אלה מאתים ק"מ. (ואילו מכאן ברגל לאומן 2400 ק"מ)

⁴ עיין קיצור ליקוטי מוהר"ן השלם בתוספת ומילואים לסימן קמב

⁵ ולפעמים הקושיא של עצמו היא תירוץ על קושיאו, אבל זה רבנו לא רצה לומר כי מבואר בגמ' ברכות ו. הני"ל שרק שנים שיושבים ולומדים אזי הקב"ה מקשיב וכותב בספר

⁶ במליצה אולי אפשר לומר שזה בחי' מה שאומרים שיהודי עונה על שאלה בשאלה.

לזה, וזה אין שום אדם שומע כ"א הקדוש ברוך הוא בעצמו. וזהו (מלאכי ג') אִז נִדְבְּרוּ יִרְאִי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, היינו שהם אינם מדברים זה לזה, לעיל אמר שהם מדברים זה לזה וכאן מפרש הכוונה שאינם מדברים אלא רק הם נדברים ממילא, ע"י שזה מקשה וזה מתרץ. וזה אין שום ברי' שומע כ"א הש"י, וזהו [ב] ויקשב ה' וישמע, כי רק הוא יתברך שומע, ומחבר הדברים זה לזה. וכותבם בספר לזכרון להיניח חידושי שו"ת/ו של לדיקים יראי ה' הנכספים ודיקים זו ית', וזהו [ד] ויכתב בספר זכרון. לפי המבואר בסוף התורה שבזמן של אברהם אבינו לא היו לדיקים ולא היה לו ממי ללמוד ונכתב בספר הזכרון הזה מה שחזקו הנשמות קודם הצריאה, וצארנו שהיתה אז רק תורה של לדיקים ששמרו על הקבלה ולא חזקו ושמירה שייכת לעולם התורה ואילו לעולם התיקון שהתחיל מאברהם אבינו לריד חידושי תורה לייקא, שהיא תורה של התחשקות ודיקות זו ית'. ועל כן אברהם לימוד התורה שלו היה מלבד שקיבל שבו נכתבו חידושי הנשמות חידושי לייקא, ונראה ללמוד משם לכאן שגם השאלות ותשובות של הלדיקים כאן הכוונה לחידושי תורה להיניח תירוצים שמתחלק מקושיא חזקה ושתיהן הקושיא והתירוצים הן מהארת הנשמה של אותו לדיק בצחי' הוא היה אומר להיניח את מהותו היה אומר כמו שיתבאר בהערה בסוף התורה על חידושי הנשמות ע"ש.

עתה יבאר מאמר חז"ל החושב לעשות מלווה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, וכידוע נחלקו בזה המפרשים האם רק כאילו או שנתקן ממנו לעשה, ונראה שרצונו כאן מבאר שצדמת בעלמא זה רק כאילו (עיין תורה סו), אבל כשע"י רוב חשקו זוכה לקבל לבד וחשק מלבד עליון אזי נחשב לו החשק והלצון לעשה ממנו. וזה הספר שנכתבין עליו דבריהם, הוא בחי' לב שיש למעלה, שם נכתבין דבריהם, בבחי' (משלי ג') [ה] וכתבם על לוח לבך הפסוק מדבר על התורה שצריך שתייה כמו כתובה בלב לזכרון ומתורגם

א* מלאכי פרק ג (טז) אִז נִדְבְּרוּ יִרְאִי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב יְהוָה וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְהוָה וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ:
ג המשך הפסוק הנ"ל

מה שבלב נכתב דווקא בדרך של קושיא ותירוצים אולי כי כל תירוצים על קושיא זה בחי' הולדה, דהיינו שמניח יסוד ומקשה על איזה דבר תורה שסותר אותו, וזה בחי' מבין דבר מתוך דבר דהיינו הולדה. ועל כן זה דייקא בבינה שכידוע בינה היא בחי' מבין דבר מתוך דבר דהיינו שהיא מקבלת מהחכמה יסודות ומקשה מזה על זה ומבינה דבר חידוש מתוך הדברים שקבלה שזה בחי' הולדה. ולכן בלב של מעלה נכתבים דווקא קושיא ותירוצים בחי' חידוש השייך לבינה, כי בינה ליבא ובה והלב מבין כמבואר בפתח אליהו. כי החכמה הוא מח שבו נרשמים ידיעות, אבל לא יכול להוליד ידיעה חדשה. אלא מאיר טיפי הידיעות בבינה והיא מקשה ומתירץ ומחדשת ומולידה דבר חידוש.

אלא שעדיין קשה בינה הוא בג' ראשונות שהן מוחין ביחס ללב שבו הו' מדות. וא"כ מה כוונת הפתח אליהו שבינה היא בחי' לב ובאמת ללב אין ספירה מיוחדת כי ספירת הבינה היא במוחין חב"ד ובלב יש רק התפעלות אלא שהוא בצד הבינה כי החכמה בקו הימין ובינה בקו השמאל וכן הלב נוטה לשמאל.

ידוע שבינה היא נוק' דחכמה והם נקראים אבא ואמא והכלל שנוק' מגלה את הדבר, כך הבינה מגלה את החכמה, כי בה מצטייר החכמה להרהור, שהוא כבר בחי' גילוי, ולכן נקראת מלכות עליונה, ויש גילוי יותר במלכות התחתונה דהיינו דיבור ומעשה וכידוע שהן בחי' לאה עלמא סתימאה מלכות עליונה תבונה בחי' הרהור ורחל עלמא דאתגליא מלכות תחתונה בחי' דיבור ומעשה שהם גילוי גמור.

בינה בחי' לב – עיין פתח אליהו הוא בתיקוני זוהר דף יז. בינה ליבא ובה הלב מבין וכתב המתוק מדבש שם הנה מוח הבינה שמקומה למעלה בלב שמאל בלב נגד החכמה שבלב ימין מוח אוחה ללב לפי שנקרא גילוי אורות הבינה מתגלים בלב שהוא גם כן בלב שמאל תחת מוח הבינה וזה הלב מבין.

ועיין **ביאור האור צח** על פתח אליהו – בינה לבא ובה הלב מבין. היינו כמו שיש באדם גשמי הלב המביא את מחשבת המוח לידי התגלות בפרטיות על פי המדות התלויות בלב. אם להטיב או להרע. אם להרבות או למעט. אם להגדיל או להקטין וכיוצא. וכן יש ספירת בינה שבה נתצמצם אור החכמה בכמה צמצומים ונצטיירה בה בפרטיות להוציאה לידי התגלות. נמצא שספירת הבינה היא בבחינת מלבר אל החכמה אשר מלאה. ולפיכך היא בבחינת נוקבא ונקראת אימא.

וכן איתא **ברכות דף סא**. תנו רבנן: הכליות יועצות (את לב האדם מה שיעשה 37). והלב מבין (אם לשמוע לעצת הכליות, או לא). ביאור וברורות שם הערה 37. ביאר המהרש"א שהם האברים הפנימיים היחידים שנבראו בוג, ולכן קבעו שהם ב' יועצי הלב, אחד לטוב ושכנגדו לרע. וראה במדרש [ב"ר צה ב], ששתי כליותיו של אברהם אבינו היו נובעות לו חכמה, ופשוט הוא שאין החכמה נוצרת מכח הבשר שבכליות, אלא כמבואר בשערי קדושה [א א] שאיברי הנפש מתלבשים באיברי הגוף, וראה שפתי חיים [אמונה ב עמ' שטז].

גם עיין **תיקון יג** דף כח. ובבאר לחי רואי שם וגם מציין שם לע"ח פ"ד משער פרצופי זו"ן

עץ חיים – שער לא פרק ד מ"ק ענין הלב של אדם דו"א מה ענינו. – דע כי הלא נודע כי לב מבין ונודע שהוא סוד ובינה ובמ"א מצינו שהוא הת"ת ובמ"א מצינו שהוא במלכות והכל א' אמנם תחלת ענינו כי הלא נודע שכל האברים ראשים וחשובים הם בסוד הי"ס כנודע. אך הלב לא מצינו לו שום כינוי בשום ספירה כנודע כי הראש הם ג"ר והזרועות והגוף הם ג' אמצעיות והרגלים והיסוד הם ג"ת ואמנם מצינו שהלב בו חיות האדם תלוי. **והענין כי הנה הנה"י דאבא מתלבשים תוך נה"י אמא וכולם מתלבשים תוך ז"א ואמנם עד מקום החזה עד שם כל האורות סתומים הם ושם בחזה מתגלגל כנודע** ואמנם ההפגעה והארה הראשונה שיוצאים אלו האורות בכח במרוצה מתוך היסוד דאמא אשר תחלה היו שם צרים ונוגשים ורחוקים ועתה שיוצאים בהפגעה ראשונה מאירין באור נמרץ וגדול מאד שם תירץ בצאתן ועושין שם רושם גדול מאד ושם נרשמים האורות דא"ו"א כולם כאחד אור נפלא וחזק מאד וקרוב אל מעלת האור שהניחו במוחין אך ודאי שהוא יותר קטן ממנו במעלה וזאת הארה נקרא לב האדם לכן המוח האדם הוא עיקר האדם והלב שני לו כנודע. **נמצא כי קיבוץ אותן האורות במקום יציאתן הראשונה שהוא בחזה אותו הקיבוץ המתמשך שם נעשה בחי' הלב** ואין בו איברים ועצמות כי אינו רק דבר רוחני מאד כמו המוחין וז"ל הלב אמנם קריאתו בשם זה הוא כפי חשבון האורות המתקבצין שם והם האורות דא"ו"א שהם ל"ב אורות.

ג המשך פסוק הנ"ל וצ"ל ויכתב ספר, ורבו נקט לשון המשנה באבות ג' ב' דיש גורסים שם בטעות ויכתב בספר כמ"ש המנחת שי במלאכי ג' טז
ה פסוק ג' ובמשלי ז' ג'

להתפעלות הלז כלי שיהיה קרוז לעשיה. וזה שלבו בוער בקרבו וחושק ללמוד, רק שא"א לו, הוא מקבל לב מלב שלמעלי שהוא בחי' ספר זכרון הנ"ל, ומשם מקבל לבו חשקו להינינו ע"י שחוק מעמנו זנחי' איתערותא דלתתא אזי מקבל יותר חשק מלמעלה מלז עליון, והוא בחי' לימוד מתוך הספר ממש.

ו"ש [י'] ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, כשדרו"ל (ברכו' ו) ו' מאי ולחושבי שמו אפי' ו' אס רק חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב ו' כאלו עשאה ו' א. כי זה בעצמו שלבו נכסף וחושב לעשות, רק שא"א לו, הוא נחשב לעשי' [יב' ו']. כי מקבל חשקו מלב של מעלה, שהו' בחי' ספר זכרון להינינו שדייקא צלל שקיבל לז וחשק

¹ משלי פרק ג (א) בני תורת אל תשפח ומצותי יצר לך: (ב) כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יסיפו לך: (ג) חסד ונקמת אל יעזבך קשרם על גרונך ותיק פתבם על לוח לך:

משלי פרק ז (א) בני שמר אמרי ומצותי תצפן אתך: (ב) שמר מצותי ותיזה ותורת פאיטון עיניך: (ג) קשרם על אפך ותיק פתבם על לוח לך:

מלבי"ם (ג) קשרם על אצבעותיך – שכל מעשה שתעשה באצבעותיך יהיו ע"פ התורה, כתבם על לוח לבך – שכל מחשבות הלב יהיו כפי דרכי החכמה, והלב הוא הכח המושל אשר בנפש וצריך שציורי החכמה יהיו כתובים עליו במכתב אלהים חרות על הלוחות, להשיב שאון ציורי התאוה המתנשאים על הלב, ור"ל שתראה שבין המחשבות בין פעולות האצבעות הכל יהיה ע"פ עצת התורה:

¹ סוף הפסוק הנ"ל או נדברו

² ברכות ו – ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר (מלאכי ג-טז) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו' מאי (מלאכי ג-טז) ולחושבי שמו אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר (שמות כ-כד) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות.

ועיין קידושין דף מ. מחשבה טובה מצרפה למעשה שנאמר (מלאכי ג-טז) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו מאי ולחושבי שמו אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ומחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה שנאמר (תהילים טו-יח) און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה אני מקים (ירמיה ו-יט) הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה שעושה פרי הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב (יחזקאל יד-ה) למען תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר רב אחא בר יעקב ההוא בעבודת כוכבים הוא דכתיב דאמר מר חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה.

³ בגרסת הגמ' שלנו לא כתוב אפילו – ועיין ביאור חברותא שם הערה 20 – הב"ח גרס "אפילו" וביאר החיד"א בפתח עינים שאם חשב ועשאה מצרפים לו מחשבה למעשה, ואפילו אם בסוף לא עשאה נוטל שכר על המחשבה ועל המעשה כאילו גם עשאה. וכבר תמחו על כך מהספרי [ראה ט' י'] ותוספתא [פאה ד' יז] שאם אמר ליתן ונתן נוטל שכר אמירה ומעשה, ואם נאנס ולא נתן, נותנים לו שכר אמירה כשכר מעשה, והיינו שאע"פ שרק אמר, נוטל שכר על המעשה, ומבואר שאינו נוטל שכר על האמירה. וכן נקטו חסדי דוד [שם] ובעשרה מאמרות [חיקוד' ד"ב כב, וראה שם ח"א ב', ששכר שחוק הליתן לעתיד לבא הוא על המחשבות לטובה שלא קיימו באונס]. והמהרש"א [מכות י:] כתב שהמלאך הנוצר מהמחשבה חפצו להשלימה בפועל ומולך את האדם לידי מעשה, וכן מבואר בנפש החיים [א' ו' בהגדה] שקדושה חופפת עליו והיא לעזר לו לגמור המצוה [ונחלקו] אם סיוע זה שייך גם במחשבה לרעה, ע"ש]

⁴ צ"ע לכאורה יש כאן שני מיעוטים דהיינו גם שרק מעלה עליו הכתוב ועוד שרק כאילו עשאה. וצ"ע אולי ארבה הכתוב הוא העיקר וכיון שנכתב שעשאה נידון לגמרי כאילו עשאה. מאידך להפך הרי זה נאמר גם על הכאילו, דהיינו באופן שנחשב לו רק כאילו. ועוד מצינו צדיקים שכתבה עליהם התורה חטאים שבגמ' אמרו שלא חטאו בהם כגון (שבת נה: נו:.) כל האומר ראובן חטא וכל האומר בני שמואל חטאו וכל האומר דוד חטא בבת שבע אינו אלה טועה וכן שלמה ויאשיהו, הרי שהכתוב הוא לכפרה ולא למעשה. וצ"ע.

⁵ עיין ביאור החברותא שם – החתם סופר [חור"מ קעו] כתב שהפרש השכר ביניהם הוא בשכר פסיעות, שאינו אלא למי שעשה בפועל. ולכאורה הוא סותר דבריו [ו"ד שכב] ששכרו שוה ממש למי שעשאה בפועל, וראה בחידושי [חולין פז א] שרק אם מצטער שלא זכה לעשותה שוה שכרו למי שעשאה בשמחה וטוב לבב, [וכן משמע במ"ב ט טב, ואולי היינו רק כאשר בשעת המחשבה כבר יודע שלא יוכל לעשותה, ע"ש] וראה שו"ת שבות יעקב [ח"ב א"ח י].

⁶ עיין תורה טו [דף פד. טור ב'] שם מפורש שנחשב לו רק כאילו עשאה ועל כן טוב שישתדל לעשות ממש ולא להסתפק במה שהוא אנוס. ועי"ש מהדובר שבמאמץ גדול כן יכול לעשות רק פוטר עצמו בזה שהוא אנוס ורוצה לסמוך על דברי חז"ל שמעלים עליו כאילו עשה. אבל אצלינו נראה לומר שכיון שהוא באמת אנוס ובאמת רוצה ומקבל מלב עליון ובוה נחשב לו עשיה ממש.

עיין ירושלמי גיטין פ"ז ה"ו אונסא כמאן דעביד לא אמרינן, ועיין ספרי פ' ראה פס"ד ותוספתא פאה פ"ד ה"ו שהחושב לעשות מקבל שכר מחשבה ולא שכר עשיה. אמנם י"א שמקבל שכר משלם עיין חיד"א פתח עינים על ברכות ו. ועל קדושין מ. מחשבה טובה מצרפה למעשה, ובת"ס ח"מ סימן א' ד"ה ולפי. ובפירושו לגמ' חולין פז. ד"ה וחייבו ר"ג. עוד עיין לקוטי בתר ליקוטי ד"ה אמר רב אשי בשם החתם מלובלין שיש מעלה בחושב לעשות יותר מהעושה, וכעין זה עיין בלק"ה ברכת המזון ד' ב.

⁷ בביאור הגמ' בברכות ו. יש מחלקים (עיין מתיבתא ילקוט באורים עמ' צא בשם אמת ליעקב קמינצקי) בין מצוה של בין אדם לחבירו ובין מצוה של בין אדם למקום שדווקא בין אדם למקום כיון שאין הקב"ה צריך את מעשינו אלא את העבדות והכנעה וחשק לכן הרוצה לעשות ונאנס נחשב לו כאילו עשאה. ועיין לק"ה ברכת הריח שמוהר"נ מבאר שעיקר המצווה היא הרצון והחשק ולכאורה צ"ע א"כ מדוע לא סובר כמאן דאמר שכאילו עשאה ממש. ובפרט עפ"י לקוטי הלכות ברכת המזון (ד' כ') שם מאריך בגודל מעלת הכסופים אפילו יותר מהמצווה עצמה כי הם שלימים יותר מהמצווה שאפשר שיש בה פניות. וכן איתא בספרי צדיקים שגדול מעלת הרצון לעשיית המצוה אפילו יותר מהמצווה עצמה עיין אור לישירים עמ' מז ובני יששכר חדש תשרי (הובא בגליון מסביב לשלחן וירא מדור מבאר החסידות)

ועיין בספר בים דרך (להרב יעקב ישראל לונאסי) פ' ויקרא מאמר מז עבדו את ה' בשמחה ע"ש בעיקר באת ח' אחרי שמבאר את ההבדל בין שמחת הנפש הבדמית לשמחת הנפש השכלית מבאר שהנפש השכלית לא רק שלימות ועשיית כל מצוה מתקנת בה אלא גם ההכנה לבד ובוה מבאר שם את המאמר חז"ל בגמ' (קידושין מ' ע"א), חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה נחשב לו כאילו עשאה.

וזה לשונו שם – ועוד יותר ממה שדיברנו קודם, מובא ב"נפש החיים" שער ב' בשם הוה"ק, והוא שכבר כאשר עולה רצון בנפש לעשות דבר מצוה נעשית התעוררות למעלה בעולמות העליונים, הרי שכבר ברצון והחשק למצוה כבר נוצרה כאן תכלית לעצמה מבלי שיעשה בפועל משהו, וכל שכן שאין הדבר מותנה שיצטרך בדווקא להגיע למטרה כביכול של גמר המעשה כדי להחשב כתכלית המצוה, שהרי כבר במחשבה מתבצעת פעולה תכליתית הראויה להתכבד מצד עצמה.

ועוד שם, שהאדם אינו אוצר בתוך גופו אלא ניצוץ מנשמתו שאינו אלא ענף משורש נשמתו הנמצאת בשמים ממעל, וכשנשמתו פועלת משהו בקדושה, אפילו כשהוא עדיין רק בבחינת חשק ורצון בלבד, מיד נפעל התעוררות עד שורש נשמתו שממעל, ומשם

גדול מהלז העליון לכן נחשז לו הרלון לעשיה כשהוא אנוס. וזהו **ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה'** ולחושבי שמו, היינו שזה הספר זכרון להינו לז הנ"ל שנכתבו בו החידושי שאלה ותסונה שנעשה משני הצדיקי' דיינו יראי ה' שנכתבו אש אל רעהו הנ"ל, הוא בשביל **יראי ה' וחושבי שמו**, שהם החפצים וחושקים לעשות מצוות וללמוד תורה, רק שיש להם מניעות ואונסים ואינם יכולים ללמוד. שהם מקבלים ע"י חשק לבם החזק מזה הספר, שהוא בחי' לב כנ"ל: נמלא שהחידושי תורה שנכתבים בלז העליון שהוא ספר הזכרון של הקב"ה, הלז מתרגם זאת לשפתו שהיא התפעלות דיינו חשק ולרנן/י' ללמוד תורה למי שחושק מעלמו.

וע"כ אברהם שהי' ראש לגרים [טו], ולא הי' לו ממי ללמוד [טז] צפוט הכוונה כיון שהיה צאור כסדים ואח"כ צחן וסס כולם היו עובדי עבודה זרה, ורק צארץ ישראל היו צחי מדקשות של יחידי הדורות כמו נח וסס ועבר/י', אזל צלמת עומק הכוונה כאן מצואר צהמשך שאז צכל העולם לא היו לדיקים שעוסקים צתורה ממך השייכת לעולם התיקון אלא רק בקבלה שעצרה צין יחידי הדורות צצחי' השמירה ששייכת לעולם התורה כמצואר צע"ח שער הנקודים/י', ואילו עולם התיקון הוא ע"י חידושים דייקא תורה שמיצאה לתפלה/י' ודביקות וחזרה נתסונה, ולא היה לו לצרחה אצינו אלא רק הלב שחשק מאד לעבודת הבורא, ועל ידי זה קיבל ג"כ מזה הלב בשלמעלי' שנקרא ספר הזכרון. ואז לא היו שום צדיקי' בעולם [כא] שמחזקים צתורה ומחזקים צעלמס צחשק גדול להקב"ה ומקצבים רחוקים, והי' נכתב על הלב מה שחידשו הנשמו' קודם הבריאה/כב' שחידשו דייקא/כג' ונקמות דייקא שהם חלק אלו' קצק צו ית'.

וע"כ נקרא אברהם אבינו צור כ"ש (ישעי' נא)/כד' הביטו אל צור חוצבתם/כה' זה אברהם [כז] כשפרש"י שם מי הוא האור הוא אצרהס אצנס. ואומר רבנו הטעם שנקרא אור כי הוא בחי' [כז]/כח'

נמשך סייעתא דשמיא לניצוצ' שבנשמתו שבתוך גופו ונמשך אליו קדושה מלמעלה, והוא שיסייעו לבסוף להוציא מחשבתי לפועל, מכל מקום כבר משהתחיל הרצון והחשק באדם נפעל פעולה למעלה. ועיין שם דברים נפלאים בזה. עכ"ל.

צ"ע שהרצון הוא בבחור דיינו למעלה מהמוחין (ואלי במצח בחי' מצח הרצון) ואילו הלב הוא התפעלות ומדות למטה מהמוחין. וא"כ איך יתכן לקבל חשק ורצון מהלב. ועיין רמב"ן על בראשית פרק כז פסוק מא - כי הרצון יקרא "לב", וכל ישראל לב אחד להמליך את דוד (דהיי"א יב יח). וצ"ע

^{טו} טובה מט: חגיגה ג. תחילה לגרים ולשון רבינו ראש נמצא בשל"ה ווי העמודים פ"ו וספר הלקוטים לך עה"פ ויבן

^{טז} עיין בראשית רבה סא א' אב לא למדו ורב לא היה לו. ועיין רמב"ם ע"א א' ג' ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר וכו' ועי"ש כס"מ שאברהם היה באור כסדים ושם ועבר בא"י. אבל בספר הישר ובחור חדש מדרש הנעלם פרשת נח נאמר וירח ה' את ריח הניחוח מצואר שאצרהס יאל מהמענה בגיל עשר והלך ללמוד בישיבת עס ועבר הרבה שנים ועיין כס"מ הג"ל משמע שסס לא עסקו בגור דיינו בקדושה עלו ועיין תורה לז ש"א את הקדושה עלו און לו ממי ללמוד) גס עיין שער הפסוקים לך ד"ה קודם שגולד אברהם. ועיין עיגוהו הנסוס (לכני שמהו צניס מפסוקיהם) פ' וסז ד"ה מה צין אצרהס לדיקים שקלמותו

^{יז} עיין כסף משנה על הרמב"ם ע"א א' ג' שאברהם הכיר את בוראו בגיל מ' (וכ"ש למ"ד בנדרים שהכיר בגיל ג') והכ"מ שם כתב שאו שם ועבר היו בארץ ישראל ואברהם היה באור כסדים ובחורן הרי שעד שבא לארץ לא היה לו ממי ללמוד כפשוטו וכשבא כבר לא היה צריך ללמוד כי כבר חידש דרך משלו להפיץ האמונה בעולם ועי"ש ברמב"ם שגם שם ועבר היו מודיעים דרך ה' אבל לתלמידיהם ולא נתעוררו לקרא ולהכריזו כאברהם עי"ש.

^{יח} כי כידוע שאלפיים שנות עולם הראשונות עד שהיה אברהם אבינו בגיל נב נקראים אלפיים שנות תורה, ומאברהם אבינו התחילו אלפים שנות תורה. כי אע"פ שלמדו תורה בבהמ"ד של נח ושל שם ועבר, זו היתה תורה של יחידי הדורות שעברה מאד"ר ומתושלח תורה של שמירת הקיים, ותורה כזו היא בבחי' תורה (כמצואר בכתבי האריז"ל שבשבירת הכלים בעולם הנקודים כל כלי שנשבר עלה אורו ונתיישב ג' שפירות מעליו כדי לשמור שלא יחבר לגמרי. נמצא ששמירת הקיים שייך לעולם התורה והשבירה, כי עולם התורה הוא עולם התיקון נעשה ע"י חידוש שהולך ומתחדש בכל רגע.

^{יט} עיין תורה י' אברהם קראו הר וכו' משמע שלא הייתה עבודת התפילה כלל אלא רק תורה ללא דביקות וללא השתקקות וכיסופים ועיין תורה ח' אות ו' שחידושי תורה הם רק ע"י בחי' תפילה וזה לא היה או אלא רק שמירת הקיים ואילו לעשות גר זה ע"י המשכת התחדשות מבחי' קודם הבריאה מבחי' אין.

^כ מתצרו - של מעלי

^{כא} ל"ע נח שהתורה מעילה עליו לדיק צווחותו נפטר כשאצרהס היה צן נח וצ"ע עס ועבר וצ"ל שהם היו צחי' חיצת נח (צחי' שימור הקיים) אזל לדיק שמהשך חידוש צצחי' שיכול להכניס קשע לצחיה (דהחמיל צו עולם התיקון) זה לא היה.

^{כב} צ"ע מדוע לא גם אחרי הבריאה ואולי באלפים שנות תורה לא חידשו גם הנשמות ואח"כ כבר חידשו צדיקים בעוה"ז שזה גבוה יותר להיות דביקות בחושך עוה"ז.

^{כג} כנ"ל שהתורה שקבל אברהם מהלב העליון היא תורה של חידושים דייקא השייכת לעולם התיקון. וממה שגם חידושי הנמשות קודם הבריאה נרשם בלב הנ"ל אולי מתבאר גם מהות החידושים של הצדיקים הנ"ל שדווק חידוש שהוא מהארת הנשמה של הצדיק בבחי' מהותו שהיא התורה השייכת לו דייקא. וכמו שמבואר בספרים ש"הוא היה אומר" הכוונה למימרא שמשקפת את מהות אותו התנא. ומובא בשם רבי מאיר שפירא מלובלין שלשון חז"ל באבות "הוא היה אומר" הפירוש שאת עצמו היה אומר, דיינו שכל מימרא של תנא היה משקפת את מהות עצמו. והביאור כי צדיק אומר רק מה שמקיים בעצמו, וכמצואר בשיחות הר"ן אות סא שעל כן כשחזרו בו מאיזה סברא זה בחי' תשובה, כדאיתא כמה פעמים בש"ס שאמורא חזר בו מסברתו אמר "הדרי בי", ופרש רבנו שהכוונה שלא רק חזר בו מהסברא אלא חזר בתשובה ממש כי הא בהא תליא.

^{כד} ישעיה פרק נא (א) שמעו אלי רפי צדק מבקשי ידוד הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם: (ב) הביטו אל אצרהס אצביכם ואל שרה תחוללכם פי אהוד קראתיו וצבחהו וצבחהו:

^{כה} רש"י (א) אל צור חוצבתם - ממנו. ואל מקבת בור - שנוקבין וחוצבין בה את הבורות אשר נוקרתם בה, נוקרתם לשון נקרת הצור (שמות לג) יקרוה עורבי נחל (משלי ל) ומי הוא הצור הוא אברהם אביכם ומי היא המקבת היא שרה אשר חוללתכם אשר ילדתכם לשון כי חלה גם ילדה (ישעיהו טו):

צור לבבי, כי לא היה לו רק לב/כ"ט חושק להש"י שצרוז חשקו/י קיבל מהלב של מעלה נמלא שצרכה אצונו הוא אור לבני. וז"ע אולי רצנו רומז כאן ללב עליון הנקרא אור וסלע וצאח, המצואר צתורה כ"כ/כ"ט שזמנו ציאורי התורה :

וע"כ כל הגרים נקראים על שמו כי אצרכה אצונו הרחשון שהתגייי וגייר גרים צעולס/כ"כ, ונקראים (תהלי' מז)/כ"ג. **נדיבי עמים עם אלקי אברהם**, נדיבי העמים שנדבו ליצס להתגיייר/כ"ג היינו בחי'

מלבי"ם (א) שמעו אלי רדפי צדק – בהנהגה שבין אדם לאדם. מבקשי ה' – בהנהגה שבין אדם למקום. הביטו – אומר הגם שאתם מועטין בין בתוך בני עמכם שכולם רשעים, ובין בתוך בני העולם שהמה עכו"ם, מ"מ אל תיראו כי מאתכם יבנה בית ישראל, כמו שהיה הענין באברהם שהיה ג"כ יחיד בדורו שפרסם האמונה ונרדף מבני דורו והיה לאב המון גוים, הביטו אל צור חצבתם – אם נחצב אבן מן הצור הגדול. ורוצים לדעת אם האבן הזה נחצב מן הצור הזה, יבחן בשתי בחינות. א] שידמו את החלק אל הכל, אם מראהו צבעו וקשיו דומה להצור הגדול שנחצב ממנו באיכותו, שיראו אם איכות האבן הקטן ממנו דומה אל הגדול. ב] בכמותו שישבו להניח חלק הנחצב בתוך החלל אשר משם חצבוהו, ואם יראו שהוא שוה ממש אל החלל וממלא אותו נדע שנחצב משם. על הדמות האיכות אמר הביטו אל צור חצבתם, כי הדמות הזה יעשו עם כל הצור. ועל הדמות הכמות אומר

כ"ה פשט הפסוק מדבר אל המעט צדיקים שהיו בישראל שיתחזקו כי שרשם באברהם אבינו וכמו שהוא יחיד בעולם של עבודה וזה נעשה לעם שלם וגוי קדוש כך אתם המעט צדיקים מכלל ישראל מכם יבנה הכלל ישראל. עיין במלבי"ם.

¹² מדרש תהלים מזמור נב בסופו.

¹³ * תהלים עג

כ"ח תהילים פרק עג (כה) מי לי בשמים ועמף לא חפצתי בארץ: (כו) בלה שארי ולבבי צור לחלקי לעולם:

רש"י (כה) מי לי בשמים – שום מלאך שבוחרתי לי לאלוה לא בחרתי אלא אותך: (כו) כלה שארי – נתאוה בשרי ולבבי לך. כלה שארי – לשון תאוה כמו (תהלים ק"ט) כלתה לתשועתך נפשי:

מצודות דוד (כו) כלה – בשרי ולבבי יתאוה לה'. צור לבבי – כי אלהים הוא חוזק לבבי וחלקי לעולם:

כ"ט לכאורה משמע שלא וכה לתורה ממש, אלא רק קיבל חיזוק הלב וחשק ללמוד, עד שנחשב לו כאילו למד. נמצא שבחשק הראשון לבד עדיין לא נחשב כאילו עשה. ובתוספת החשק שקבל מהלב נחשב ללמוד ממש אע"פ שלא למד. וצ"ע כי למעשה מבואר במדרש (עיין ב"ר צה ג' ותנחומא ויגש פ"א ומדרש תהלים מזמור א', ובתי מדרשות מדרש ילמדנו וירא אות מט, וילקוט שמעוני תהלים פ"א רמז תריד.) שזכה לנס שנעשו כליותיו כשני רבנן ושני כדן של מים נובעים תורה ולמדוהו תורה. ולכאורה צ"ל שגם זה רק מחמת גודל חשקו לדעת את התורה ולקיימא כפשוטו ולא לצאת בכאילו. וצ"ע בזה כי כאן יותר משמע שמה שלמדו אותו כליותיו תורה זה התורה של חשק שקיבל מלב העליון וצ"ע.

ל' ונ"ל לבאר עפ"י תורה לד שנקודת כהן שהיא אהבה וכסופין להש"י בזה היה מיוחד אברהם ואע"פ ששם היה כהן זה ביחס לשאר העולם אבל נקודת הכהן של אברהם היתה לאין ערוך יותר גדולה ובושרת ולכן לא עצר עצמו ופרסם את האמת ואמונה בכל כוחו לכל העולם. ונ"ל שלכן גם התורה של שם ועבר לא עשתה גרים כמו התורה וזיווג של אברהם כי הכל תלוי בזה בנקודת הכהן שהיא הכסופין הגדולים אליו ית' **כי זה הנפש שצריכה בתוך החרון למשוך גוי אל הש"י ולהוציא משם.**

כ"א עיין תורה כ אות [ב] ומי שרופה להמשיך באורי התורה, צריך מתחלה להמשיך לעצמו דבורים חמים בגחלי אש כנ"ל. והדבור נמשך מלב העליון, בחינת (תהלים ע"ג) "צור לבבי". וצריך לשפף שיחו בתפלה לפני השם יתברך, ועל ידי תפלתו נכמרו רחמי השם יתברך עליו, ונפתח לב העליון, כי עקר הרחמים הוא הלב. ונשפע מלב העליון דבורים, ועל ידי הדבור ממשיך באורי התורה גם כן משם. **ולב הנהגה הוא בחינת סלע, שמשם הדבור, בבחינת (מגלה י"ח): 'מלי בטלע'. וסלע הוא בחינת צור, בבחינת (תהלים ק"ה): 'פתח צור ויזוב מים', והוא בחינת לב, בחינת "צור לבבי", והלב נכמר ברחמים ומשפיע דבורים חמים, בבחינת (שם ל"ט): 'חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני', ובלב הנהגה כתובים כל באורי התורה, בבחינת (משלי ג): 'פתחם על לוח לבך'. ומי שרופה לקח איהו באור, צריך לו לקח מהלב הנהגה בתפלה, בבקשה כנ"ל:**

כ"ב עיין חיי מוהר"ן סימן שצה – (ד) שמעתי מרבי יודל ספור דברים ששמעו מרבנו וברונו לברכה. ענה ואמר אברהם אבינו היה לו גם כן יסורים גדולים ממעשיות כאלו (כלומר כמו ענין המעשיות והיסורים שעוברים עליו) כי אברהם אבינו היה גם כן מקרב בני הנעורים להשם יתברך. כי היה מגיר גרים כידוע:

ודרכו היה שהיה בא בתוך העיר, והיה רץ בתוך העיר, והיה צועק הוי הוי, גוואלד. והיו רצים אחריו כמו שרודפים אחר המשגע, והוא היה טוען עמהם הרבה שהם כלם בטעותים גדולים, כי היה בקי בכל השכליות והסברות של דרכי העבודה ורה שלמה, כי העבודה ורה של הקדמונים היו להם בזה כמה סברות ושכליות של טעות. ואברהם אבינו עליו השלום היה בקי מאד בכל סברותיהם ודרכי טעותיהם. והיה מוכיחם ומראה להם שהכל טעות, וגלה להם האמונה הקדושה האמתית. ונמשכו אחריו קצת בני הנעורים, כי וקנים לא היה מקרב, כי הנקנים כבר נשרשו בטעותיהם הרבה וקשה להשיבם מדרךם עוד, רק בני הנעורים נמשכו ורצו אחריו. והיה הולך מעיר לעיר והם רצו אחריו. והיו אביהם ונשותיהם חולקים עליהם, על אלו בני הנעורים, כי אמרו עליהם שצאו לתרבות רעה ונשתמדו, עד שהיו מרחקים אותם מאד. עד שקצת בני הנעורים חזרו לסורם מחמת היסורים שהיו להם מביהם מחותנם ומאביהם ומנשותיהם וכיוצא, וקצתם נשארו אצלו ונדבקו בו:

והיה אברהם אבינו עוסק בזה הרבה לגלות האמונה הקדושה בעולם. והיה מחבר ספרים הרבה מאד על זה, אלקים ספרים. והיו לו בנים הרבה, ומסתמא מאחר שהיו בניו, היו כלם הולכים בדרך הישר, כי אפלו ישמעאל עשה תשובה. אך אחר כך פשרצה אברהם אבינו להשאיר ספריו וחקמתו בעולם, היה חוקר ומתבונן בעצמו למי מבניו יניח ספריו וחקמתו, עד שנסכם אצלו להניח הכל ליצחק אבינו, ומסר לו הכל:

כ"ג **תהילים** פרק מז (י) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם כי לאלהים מגני ארץ מאד נעלה:

רש"י (י) נדיבי עמים – שהתנדבו עצמם לטבח ולהרוג על קדושת שמו. עם אלהי אברהם – שהיה נדיב לב הראשון תחלה לגרים עתה נודע כי לאלהים מגיני ארץ היכולת בידו להיות למגן על כל הבוטחים בו:

מלבי"ם (י) נדיבי – ועתה נאספו נדיבי עמים – שהתנדבו לגייר א"ע, והם עם אלהי אברהם – שהיה ראש לגרים, כי לאלהים – (נאספו) מגני ארץ – כל הצדיקים והחסידים שהם מגני ארץ, ובעת ההיא מאד נעלה – יתעלה בהנהגתו תמיד מעלה מעלה בנסים חדשים ואותות ונפלאות אשר לא נבראו:

כ"ד עיין שער הגלגולים הקדמה לד שהנפש אשר עשו בחרן היה ע"י עסק התורה של אברהם ע"י שהיה פרוש מאשה דייקא כי הייתה עקרה כי כל התעוררות נפשות הגרים מצד החסד. דהיינו תורה של כסופים וחשק להקב"ה ממנה נבראו נפשות הגרים ועיין זוהר בשלח דף קסח שע"י זיווג הצדיקים אברהם ושרה נבראו נשמות גרים שהם הנפש אשר עשו בחרן. וגם בזה נראה שכיוון שהיו עקרים אז היה זיווגם רק כסופים ליחודים עליונים נפלאים שמוה נבראו נשמות של כסופין לגרים. עוד עיין זוהר (תוספות) דף רעא: בחצי הלילה כשבא הקב"ה ליכנס עם הצדיקים שומעים קול סיבוב הרקיע והעמוד מנגן וקרקע הגן מתנשא והצדיקים עולים מחופותיהם

[לה']/ל"ו כל נדיב לב לכתוב בהקמת המשכן ששמחו לנדב ממונס לזנין המשכן מרוב התשוקה וכיסופים אליו ית', כי אין להם רק מה שלבם נבספ להש"י כמו אברהם [ל"ו]:

ל"ע למעשה למשמע כאן שהתורה של אברהם אבינו היתה תורה של חשק ורק נחשב לו ללימוד תורה ולפ"ז לכאורה גם המבואר במדרש/ל"ו שכליותיו נעשו כשני רבנן ולמדוהו תורה אין הכוונה לתורה ממש אלא לתורה של חשק וכסופים אליו ית' ורק נחשב לו כלומר תורה ופועל פעולותיה. ולפ"ז גם הכתוב בתורה (בראשית כו ה') עקב חשק שמע אברהם בקלי וישמר משמתי מלאתי חקותי ותורתתי: הכוונה שכתוב חשקו לקיים נחשב לו ששמע בקול הקב"ה ושמר תורתו.

אבל בגמ' יומא מפורש דף כח: אמר רב קיים אברהם אבינו כל התורה כולה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' אמר ליה רב שימי בר חיילא לרב ואימא שבע מלות? הא איכא נמי מילה. ואימא שבע מלות ומילה? אמר ליה אם כן מלותי ותורתתי למה ליה? אמר (רב) [רבא] ואימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר תורתתי [לשון רבים ומיעוט רבים שהם] אחת תורה שכתב ואחת תורה שבעל פה: עכ"ל הגמ'.

נמלא שאברהם אבינו קיים את התורה בפשוטו וכו' שכתב חשקו קיבל לב וחשק עולם עד שפעל בזה שקיבל את התורה ממש על כל פרטיה ודקדוקיה.

עוד ידוע חקירת הפרשת דרכים לרוש א' /ל"ו מה היה לין האבות קודם מתן תורה כי כלל ישראל קבלו שם ישראל רק בזמן תורה ע"י גיור, וא"כ האבות היה להם לין בני נח, ולכן נח אסור לשמור שבת ולעשות לו מועד. ומאידך י"א שהאבות עצמם כבר היה להם לין ישראל ורק לכלל ישראל היה לין בני נח. ובין כך או כך יש אריכות גדולה כיצד קיימו את התורה למעשה/ל"ו.

ודעת הרמב"ן שרק בארץ שמר את התורה/מ"א.

לקראת בוראם וכל הגן מתמלא מכבודו באותה שעה מזדווגות הרוחות זכרים ונקבות כפי מה שהיו קודם שנבראו מאותו נועם תאומם לחוות בנועם ה' כולם עושים פרי דהיינו רוחות לגרים: נמצא כל הנר"ן של גרים כולו רק מכסופים נפלאים להקב"ה.

^ה * שמות לה

^{לז} **שמות** פרק לה (כא) ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ידו ללמלאכת אהל מועד ולכל עבדתו ולבגדי הקדש: (כב) ויבאו האנשים על הנשים על הנשים על הנשים **כל נדיב לב** הביאו חח ונגוס וטבעת וכמוזו כל פלי וקב וכל איש אשר הניף תנופת וקב לידו:

אור החיים – דע כי יש הפרש בין ידבנו לבו לנדיב לב, כי ידבנו לבו יאמר על כל אשר יתנדב מלבו, ויש שידבנו הרבה, ויש שידבנו מועט, אבל נדיב לב יאמר על לב נדיב, והוא הרמוז באומרו אשר נשאו לבו, כי מי שלבו נדיב יתנדב יותר מהיכולת, ולא יקפיד על החסרון אשר ימצאנו, כי שמח בנתינה יותר מהקנין אצלו,

^{לח} עיין שיש"ק ח"א תב

^{לח} עיין ב"ר צה ג' ותנחומא ויגש פ"א ומדרש תהלים מזמור א', ובתי מדרשות מדרש ילמדנו וירא את מט, וילקוט שמעוני תהלים פ"א רמו תריה. – שזכה לנס שנעשו כליותיו כשני רבנן ושני כדיון של מים נובעים תורה ולמדוהו תורה.

^{לט} עיין ב"ר ע"ט ו' שהאבות שמרו שבת ועיין **פרשת דרכים דרוש א'** שואל איך אברהם שמר שבת הרי בן נח שמר שבת חייב מיתה אלא מוכח מכאן שאברהם וזרעו יצאו מכלל בן נח גם להקל. (קיצור דבריו ועוד אריכות כל סוגית האבות אם היו ישראל גם להקל עיין בעולמות שיעור 364) **והקשה בעל ההפלאה** נתן אדלר בשם רבי פנחס מפרנקפורט (הובא בהקדמת דרשות חת"ס) שכיון שאצלם הלילה הולך אחר היום הרי שבכניסת שבת חללוה ולא שמרו כראוי א"כ אין ראייה שיצאו מכלל בן נח. **ותירץ הר"ג אדלר** דמה שנקטו חז"ל שקיים ערובי תבשילין היינו לומר ששמר גם יו"ט שחל בע"ש והרי הרמב"ם כתב בהלכות מלכים י' ט' שגוי שקבע מועד לעצמו חייב מיתה אפילו מועד בעלמא א"כ מוכח שיצאו מדין בני נח אף להקל. דהיינו שעצם קביעת המועד אסורה לכן לא שייך להקשות כאן כנ"ל שהלילה הולך אחר היום.

^מ עיין **מועדני אשר** (תולדות השעה) כיון ששמר כל התורה כיצד נשא את הגר המצרית הרי היא בלא יבא מצרי בקהל ה'. עוד אריכות בענין המצוות שקיים אברהם עיין פרדס יוסף פרשת תולדות אות לב.

עוד הקשה **בעיני הפרשה** תשעב צ"ע משמע שקיים יו"ט והרי קביעת יו"ט ע"י ב"ד סמוכים בלבד,

עוד עיין **מועדני אשר** בשם תוס' עה"ת ומרדכי ועוד אחרונים מדוע א"כ לא קיים מצות מילה? ותירצו שרצה להיות מצוה ועושה כי גדול המצווה כמבואר בקדושין לא. **והחיד"א** בראש דוד כתב שמכאן למדה הגמ' שגדול המצווה. **ומקשה** שצ"ע כי התוס' ע"ז ג. ובקדושין (דף לא) ביארו שגדול המצווה כיון שעליהן מקטרג השטן וא"כ אברהם שנאמר עליו ב"ב יז. דלא שלט בו היצה"ר מדוע לא קיים מצות מילה הרי אצלו לא שייך גדול המצווה ועושה. **ותירץ החיד"א** שם עפ"י הריטב"א שגדול המצווה כיון שעושה מצות המלך. **עוד תירץ** כי רק אחרי נמצא הרג את היצה"ר. **עוד תירץ** עפ"י השם משמואל בשם אביו שגדול המצווה כיון שהמצווה אצלו כמו שליחות מהקב"ה נמצא אצלו כמו שהש"י קיים אותה.

עוד עיין **מועדני אשר** שמקשה על שבת פח: שעד מתן תורה עמדו השמים וארץ ברפיון קשה מדוע התורה של אברהם לא הואילה לקיים שמים וארץ ותירץ הצ"ח על פסחים סח: כיון שלא היה מצוה ועושה הרי לנו עוד טעם למה לא מל אברהם קודם שנצטווה.

בענין מצווה ועושה מקשה שם **המעדני אשר** עוד על יומא פו: שקרבן נדבה גדול מחובה וצ"ע הרי חובה מצווה ועושה.

עוד עיין **מרפסין איגרי** אות ח קשה כיצד קיים תפילין הרי כיון שאינו מצוה אינו בכתיבה וא"כ אינו בקשירה (כמבואר בגיטין מה. שהוקש כתיבה לקשירה) וכן הקשה מעדני אשר תולדות תשעד

עוד הקשה **מרפסין איגרי** באות ט כיצד קיים קרבן פסח לפני שנימול הרי כל ערל לא אכל בו וכן הקשה מעדני אשר תולדות סו

ועוד צ"ע לשיטה שהיה בן נח איך אכל ממנו הרי לב"ג אסור לאכול פסח

עוד כיצד קיים יבום וחליצה וכיו"ב שאינו נוהגות אצל כל אחד. כי אחר מתן תורה מבואר בלק"ה שכל ישראל ערבים ול"ז וע"י אהבת ישראל נכלל בישראל אחר שקיים מצווה זו. אבל אברהם היה יחיד ובמי יתכלל.

^{מא} ועיין **רמב"ן** עה"ת (תולדות כו ה') שמקשה על פרש"י שפירש כמ"ד ביומא שקיים אברהם את כל התורה. וז"ל – ויש לשאול, אם כן איך הקים יעקב מצבה (להלן כו ה') ונשא שתי אחיות, וכדעת רבותינו (ב"ר עד יא) ארבע, ועמרם נשא דודתו (שמות ו כ), ומשה רבינו הקים שתיים עשרה מצבה (שם כד ד), והאיך אפשר שיהיו נוהגים היתר בתורה במה שאסר אברהם אביהם על עצמו וקבע לו השם שבר על הדבר,

ו"ע עכ"פ בחלק מהחקירות האלה כי בפשטות התורה למעלה היא מופשטת וכל נביא מוריד אותה לפי הכלים שלו ועל כן התורה שלנו נקראת תורת משה דייקא. וכמבואר בזוהר שיעקב קיים מצוות תפילין באופן אחר לגמרי מהתפילין שלנו של תורת משה רבנו. דהיינו במקלות שפילל מחשוף הלבן ושם ברהמים לפני הכבשים (בראשית ל' לו וזוהר ח"א דף קסב:). ועיין תורה עח תנינא/כ"ב שהתורה נעלמת בעשרה מאמרות ולדיקים גדולים יודעים כיצד לקיים אותה באופן שהיא נעלמת ועיין בשבחי הר"ן/כ"ב שהאבות קיימו את התורה כמו יעקב כנ"ל וזה בעצמו בחי' התורה הנעלמת בעשרה מאמרות ורבינו בדרכי לא"י השיג כיצד לקיים את התורה באופן זה.

נמצא שאברהם אבינו שקיים את כל התורה באופן אחר מהתורה שלנו וא"כ עכ"פ חלק מכל הקושיות כיצד קיים לא שייכות אלא לתורת משה דייקא. וי"ע.

והוא יצוה את בניו ואת אחריו ללכת בדרכיו וביעקב דרשו (ב"ר עט ו) ששמר את השבת וקבע תחומין ואפשר שיהיה זה בשבת מפני שהיא שקולה ככל התורה כולה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה), שהיא מעידה על מעשה בראשית: **ותירץ הרמב"ן** שרק בארץ קיימו את התורה ולא בחו"ל. ועיין ספר **פרדס יוסף** (תלדות כו ה) בשם ספר איי הים ביומא [כ"ה: ד"ה הרמב"ן] דהקשה עליו מפרק גיד הנשה (חולין צ"א). פרע להם בית השחיטה פרש"י [ד"ה ופרע להן] שומרי מצות היו דאע"פ שלא נתנה תורה מקובלים היו מאבותיהם, וזה היה בחוץ לארץ במצרים. **וי"ל הרמב"ן** כתירוץ הב' בתוס' שם [ד"ה כמאן דאמר] דפרע להם היינו נחירה שנצטוו על נחירה, **וכן כתב הר"ן** [חולין צ"א: ד"ה וטבח] והכריחו לזה דאי משום שקיימו התורה מה זה שאמרו והכן טול גיד הנשה בפניהם כמאן דאמר גיד הנשה נאטר לבן נח, דילמא לא נאטר רק שהיו נוהגים איסור מדעתם וכמו שהיו מקיימים מצות שחיטה עיין שם. לפי"ז ראה מזה לרמב"ן:

^{כ"ב} עיין תורה עח תנינא – .... ובאמת גם קדם קבלת התורה, בודאי גם אז הייתה התורה במציאות, כי התורה היא נצחית. אָמְנָם אָז, קָדָם מתן תורה, הייתה התורה בהעלם ובהסתתר, היינו כי כל התורה כלולה בעשרת הדברות, ואז קדם מתן תורה, היו העשרת הדברות נעלמין בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם. נמצא שהיתה כל התורה כלה נעלמת ונסתרת בתוך ישוב העולם, שנברא בעשרה מאמרות. ובכל הדברים של העולם ובכל העבודות והעשיות, הן מי שחוטב עצים או איזה עבדא שיהיה בכלם נעלם התורה, כי הכל נברא בעשרה מאמרות, אשר שם התורה נעלמה ונסתרה קדם מתן תורה. והצדיק, בשעה שפורש מן התורה והוא בחינת איש פשוט, הוא מקבל חיות מבינה זו של קדם מתן תורה:

^{כ"ג} עיין **שבחי מוהר"ן** – סדר נסיעתו לא"י אות כב – ואמר: שהתחיל לחשב בעצמו מה יעשה אם יוליכו אותו לאיזה מקום על הים שאין שם יהודי וימכרו אותו שם, ומי ידע מזה? והיה לו צער גדול, איך יוכל לקיים שם את מצוות התורה? והתחיל לחשב בדעתו בענין זה, עד שזכה שבא על השגה שיוכל לעבד את השם יתברך אפילו בשלא יוכל, חס ושלום, לקיים המצוות. **כי השיג את העבודה של אבות העולם שהיה להם קדם מתן תורה, שקימו כל המצוות אף על פי שלא עשו את המצוות כפשוטן. כמו יעקב אבינו שקיים מצות תפילין על ידי המקלות אשר פצל כידוע** (עיין בראשית ל' לו וזוהר ח"א דף קסב:). וכיוצא בזה, עד שהשיג איך לקיים את כל המצוות בדרכי זה כשיהיה אנוס שם במקום שימכרו אותו חס ושלום. (עיין ח"מ נסיעתו לא"י אות יד ופלי"ח ובאבי הנחל תורה עח תנינא ותורה נד).